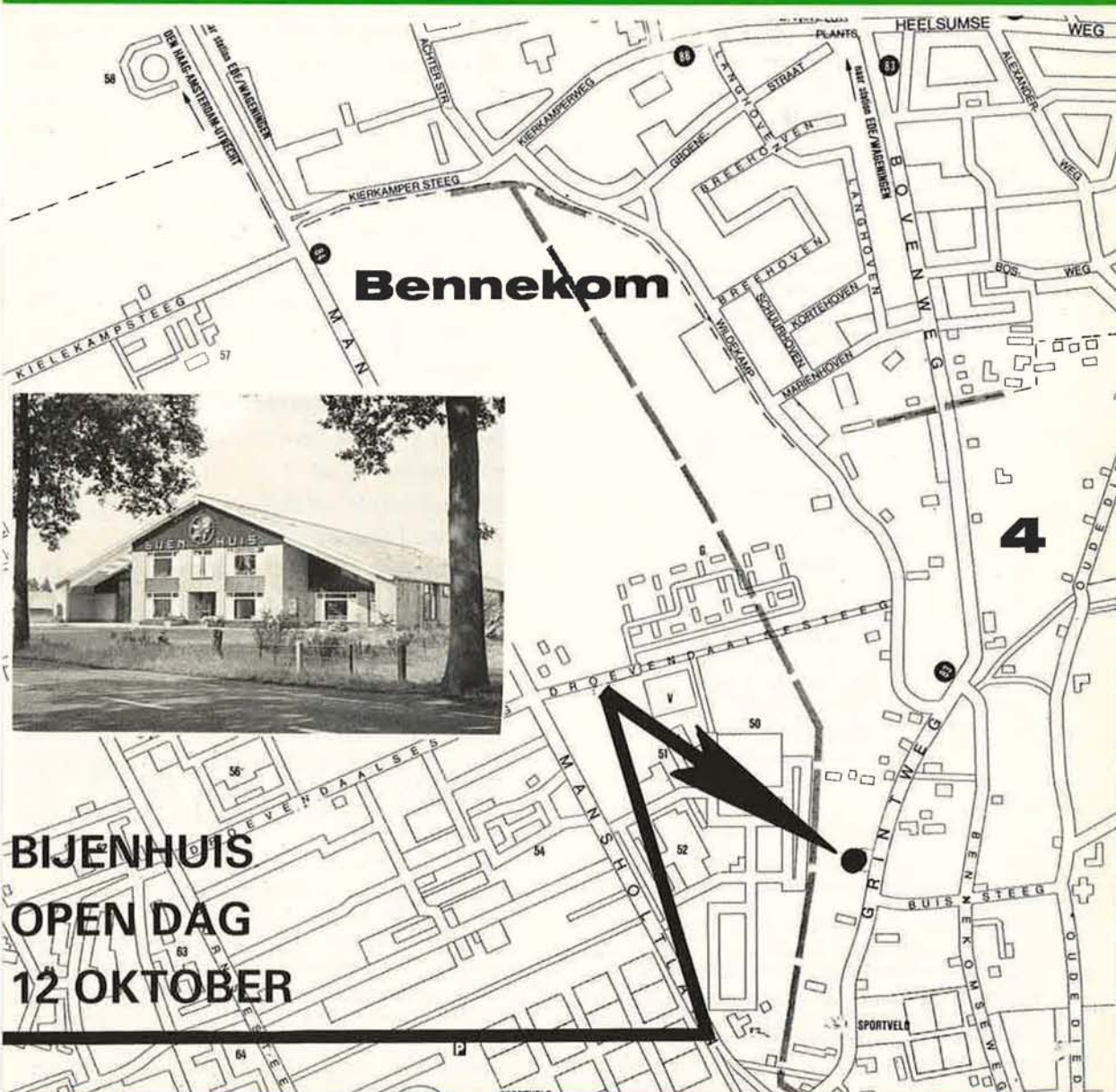




bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 87 - no. 10 - oktober 1985



Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

INHOUD

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
VERENIGING TOT BEVORDERING DER
BIJENTEELT IN NEDERLAND
Opgericht 1897

Redaktie

Ir. J. Wesdorp
(hoofdredekteur, 05716-231)
mevr. J.M.A. Pos
Otto de Kat

Vaste medewerkers

Arjen Neve
Jan van de Veluwe
Ko Zoet

Ledenblad

Oplage 8200
Verschijnt 11 x per jaar,
in juli en augustus gecombineerd

Proefnummers

f 2,50 incl. porto

Advertentie-tarieven

op aanvraag

REDACTIE, SECRETARIAAT en **LEDENADMINISTRATIE**

VBBN, Grintweg 273,
6704 AP Wageningen

Telefoon

VBBN (secretariaat/redactie) 08370-22422
Bijenhuis (handel/winkel) 08370-22733

Openingstijden

Secretariaat di. - vr. 9.00-16.00 uur
Winkel di. - vr. 9.00-18.00, za. 9.00-13.00 uur

Postgiro

VBBN (Vereniging) 84.68.01
Bijenhuis (Winkel) 82.32.76

Bankrelatie

ABN, Wageningen, Postgiro 82.41.84
Rek.no. VBBN (Vereniging) 53.90.42.897
Rek.no. Bijenhuis (Handel) 53.90.42.900

Registratie K.v.K.

VBBN: Verenigingsreg.no. V119736
Bijenhuis: Handelsreg.no. 11433

Druk

Van Maastricht en Verhoeven B.V. Arnhem

Artikelen onder naam vallen buiten de redactionele verantwoordelijkheid.

Naam en adres van auteurs zijn bij de redactie bekend.

Overname van artikelen en illustraties is toegestaan na overleg met de Redactie en dan met bronvermelding.

Kopij voor de 5e van de maand, voorafgaande aan de maand van plaatsing, aan het BIJENHUIS, ook opgaven en betaling van advertenties en Speurbijltjes.

jaargang 87 - nummer 10 - oktober 1985

De volledige imker, <i>JW</i>	259
Verkiezing voorzitter, <i>C.P.</i>	259
Betaling Ambrosiushoeve, <i>C.P.</i>	259
Terugblik Vriezeveens spuitdrama, <i>G. Henseler</i>	260
Fruittelers in moeilijkheden, <i>JW</i>	262
Ambrosiushoeve Open Dag, <i>JW</i>	264
De vuilboom als haagplant, <i>Rosmulder e.a.</i>	266
Het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de bijenteelt, <i>v.d. Eijnde e.a.</i>	268
Bijenmarkt Bussem, <i>O. de Kat</i>	269
Varroa bestrijding in Polen, <i>I. v.d. Pavert</i>	270
Ko Zoet kan gerust zijn, <i>JW</i>	272
De bij in de filatelie, <i>H. Veerkamp</i>	273
Bij van dichtbij, <i>A. Neve</i>	274
Lied v.d. bijenjongen, (vert.) <i>A. Buys</i>	275
Van imker tot imker, <i>Ko Zoet</i>	276
De lezer schrijft: over een zwerm, <i>E. Revoort</i>	277
Vraagt u maar: zwermkastjes, <i>H. Veerkamp</i>	279
Bijen onder narcose,	279
Honingpers, <i>J. Dijs</i>	280
Medicinale planten en bijenplant, <i>J.J.S.</i>	281
Bijenplant in beeld, <i>A. Neve</i>	282
Sprokkelwaar, <i>O. de Kat</i>	283
Bollen voor bijen, <i>W. Longayroux</i>	284
Tips oktober, <i>Ambrosiushoeve</i>	285
Agenda	287

bij de VOORPLAAT

Zelden behoefde een voorpagina minder commentaar dan die welke op het nummer van oktober 1985 staat. Ja zeker dat Bijenhuis verdient dit stukje extra publiciteit nu er voor het eerst in de geschiedenis een Open Dag gehouden zal worden. Waarvoor heel hard gewerkt wordt om het de bezoekers naar de zin te maken. Meer hoeft ik niet te zeggen en voor details verwijs ik u naar de agenda's van de vorige maand en in dit nummer. Vergeet u de omslag van het septembernummer niet?

Wie weet gaat u nog aan de slinger!



VAN DE REDAKTIE DE VOLLEDIGE IMKER

Een van de aardige kanten van het voeren van de redactie van dit blad is via stukjes als deze u te kunnen vertellen wat ons als redactie bezig houdt.

Zo is daar deze maand weer een redactievergadering, waarbij we elkaar weer eens persoonlijk zien en het redactieteam verder kan sleutelen aan de toekomst van het Groentje. Mocht u als lezer nog persoonlijk willen doorklinken op deze vergadering, neem dan uw kans waar, door, wat u te zeggen heeft, telefonisch of schriftelijk aan ons door te geven.

Die redactievergaderingen zijn maar 2 keer in het jaar en o.a. moet bijvoorbeeld de inhoud van het honingnummer dat voor januari gepland is worden afgehandeld.

U zult naar ik hoop al eerder gemerkt hebben dat het op prijs gesteld wordt als lezers met de redactie meedenken. Dit alles in de hoop dat dat mag leiden tot het betere bijhouden. Dit laatste, het bevorderen van de bijenteelt, is mooi gezegd en is een mooie kreet. Toch kan het pas inhoud krijgen als je je afvraagt wat het voorstelt dat „een goed imker zijn”. Is dat soms een goed VBBN-lid? Iemand die bijen houdt en die actief is en bereid tijd en energie te steken in het samen beleven van het bijenjaar en in het bevorderen van de belangen van de bijenhouderij? Naar de smaak van deze redakteur is dat maar gedeeltelijk zo.

Is het dan die naar binnen gerichte bijenhouder, die, bij alles wat hij ervaart, de blik richt naar de eigen bijenstal? Die imkers voelen hun bijen vaak heel goed aan en reageren vlotter op de veranderingen in het bijenvolk dan het meer sociaal gerichte verenigingslid die vooral in de organisatie en wat daarom heen zit veel voldoening vindt. Zo is die groep bijenhouders opgebouwd te denken uit mensen van allerlei kunnen (gelukkig ook van tweeëlei kunne!) van velerlei vaardigheid maar met die ene interesse: bijen.

Nu met dit oktobernummer ook de herfstrust weer in de bijenstal heerst, is het wellicht dienstig ons in alle rust af te vragen tot welke categorie imkers we onszelf zouden rekenen. De betere verenigingsmens? De betere bijenhouder?

Mocht u voor uzelf tot een antwoord komen dan is het ook mogelijk tegenwicht te geven.

Want de echte imker is van alle markten thuis. De volledige imker die aan het bijhouden tweeërlei vreugd beleeft: die van het samen doen én die van het alleen zijn met „zijn” bijen.

Iemand noemde dat onlangs in een ander verband „imkersgenot”. Een vreemde, want niet veel gebruikte term, maar wel heel begrijpelijk.

(JW)



Verkiezing Voorzitter

In de op 29 maart 1986 te houden Algemene Vergadering staat de verkiezing van een nieuwe voorzitter op het programma. Onze huidige voorzitter, de heer J.J. Speelziek, is per 31 december 1986 aftredend en statutair niet meer herkiesbaar.

Kandidaten voor deze functie kunnen door groepen, sub-verenigingen en individuele leden worden ingediend bij het secretariaat van de V.B.B.N. vóór 5 december 1985.

Het Hoofdbestuur stelt uit de kandidaten een voordracht van 3 personen op waaruit de Algemene Vergadering een keuze kan doen.

Een bereidverklaring van de kandidaat dat hij een eventuele benoeming zal aanvaarden dient meegezonden te worden.

Hoe staat het met de bijdrage aan de Ambrosius-hoeve?

Op het secretariaat komen de laatste tijd nogal wat vragen binnen of men in het komend verenigingsjaar al iets moet gaan betalen voor de Ambrosiushoeve. Het antwoord is heel kort en duidelijk: voor het jaar 1986 hoeft nog niets afgedragen te worden.

De Algemene Vergadering 1985 heeft het Hoofdbestuur opgedragen te onderzoeken of het mogelijk is te komen tot een bijdrage van ten hoogste f 5,- per lid per jaar voor een periode van ten hoogste 5 jaar. Het Hoofdbestuur zal dus vóór de Algemene Vergadering 1986 met een voorstel komen. Dit voorstel moet worden besproken in de sub-verenigingen en groepen, waarna in de Algemene Vergadering van 29 maart 1986 de beslissing genomen zal worden.

In 1987 zal dan al of niet vastgesteld bedrag moeten worden betaald.

In het Groentje zal het concept advies-voorstel worden gepubliceerd.

C.P.

TERUGBLIK OP HET VRIEZENVEENSE SPIJTDRAAMA

G. Henseler

Dit artikel is geschreven om lering te trekken en maatregelen te nemen zodat voorkomen kan worden, dat (opnieuw) onze bijen door vergiftiging (waar dan ook) bedreigd worden.

De locatie waar het drama zich heeft voltrokken is in Overijssel en wel het gebied tussen Sibculo, Kloosterhaar, Bruinehaar en Vriezenveen, waar door ontginning en ruilverkaveling uitgestrekte landbouwpercelen zijn ontstaan.

De achtergrond

In dit gebied ligt ook het natuurreservaat Engbertsdijkvenen; groot 865 ha. Dit reservaat bevat één van de laatste stukken nog levend hoogveen in Nederland en heeft een voor hoogveen karakteristieke vegetatie.

De veenkoloniale akkerbouw is de laatste jaren van aanzien veranderd. De cultures van graan, fabrieksaardappelen en suikerbieten zijn op kleine schaal aangevuld met de teelt van groene erwten en veldbonen. De teelt van deze laatste gewassen heeft tot doel er toe bij te dragen het eiwitgehalte van het veevoer te verhogen, hetgeen tot nu toe werd bereikt door de import van sojabonen, voor het grootste gedeelte afkomstig uit Zuid- en Noord-Amerika. Om de teelt in Nederland te stimuleren werd een garantiëprijs vastgesteld - de eerste jaren per hectare, thans per kilo opbrengst.

In de betreffende streek was dit jaar een oppervlakte van ruim 300 ha voor de teelt van veldbonen beschikbaar. Omdat op hetzelfde perceel slechts eens in de zes jaren peulvruchten mogen worden verbouwd zal de totale oppervlakte niet stijgen zodat **niet** verwacht mag worden dat het om een koolzaadvervangend gewas als drachtplant gaat.

Dertig imkers

Dit jaar hadden evenals vorige jaren ongeveer dertig imkers - hoofdzakelijk leden van de V.B.B.N. afdeling Vriezenveen en omstreken - omstreeks 200 kasten of korven bij de veldbonen geplaatst of wonen dermate dicht bij het gebied dat de afstand van de eigen stand tot het drachtgebied te verwaarlozen is. Ieder jaar wordt, zo dit nodig mocht zijn, in opdracht van de coöperatieve landbouwvereniging V.T.L. met een bestrijdingsmiddel tegen luizen gespoten. Tot dusverre had deze bespuiting geen abnormale sterfte van bijen te zien gegeven. Er kon ieder jaar gerekend worden op een opbrengst van 10 à 15 kg honing per volk.

Er was dus een plezierige wisselwerking: De landbouwers kregen hun gewassen optimaal door insecten bestoven en de imkers uit Vriezenveen en omgeving hadden een leuke honing- en stuifmeelopbrengst en gingen met sterke volken de winter in.

Hoe het fout ging

In 1985 is echter alles anders gelopen en lijkt het verstandig uitvoerig uiteen te zetten wat er gebeurd is, hoe er gehandeld is, wat de consequenties zijn en hoe nu verder.

1. WAT IS ER GEBEURD:

De coöperatieve landbouwvereniging V.T.L. heeft ook dit jaar weer op diverse percelen in het onderhavige gebied veldbonen laten poten. Toen de bloei nog niet geëindigd was - en derhalve de haaldrift van de bijen volop aanwezig was - kwam er een uitbarsting van luisbesmetting en werd door de V.T.L. evenals voorgaande jaren opdracht gegeven tot bespuiten van de veldbonen.

Dimethoaat doodsteek voor vele miljoenen bijen in Overijssel 'De hele imkerij gaat naar de knoppen'

Door onze correspondent
JOOP MEIJNEN

VRIEZENVEEN, 17 juli — Op de vliegplanken onderaan de bijenkasten barst het van de larven. „Dode larven. Zijn door de huisbijen naar buiten geworpen. Het houdt maar een schrik!”

Bijen gedood door onterecht bestrijdingsmiddel

ALMELO, 20 juli — De Algemene inspectiedienst van het ministerie van Landbouw en Visserij heeft gisteren aan het openbaar leven. Maastricht (gemeente Hardenberg) vol larven; dat er eind vorige week in Kloosterhaar (gemeente Hardenberg) veldvruchten zijn bespoten met een bestrijdingsmiddel dat op dat laatste restje terhaars moment en die plaats niet ge- turrend heeft gebruikt van het middel. Het gebruik van het middel was tot gevolg dat 180 bijenvol- West-Duitsland) ken van 29 imkers om het leven bramen in overvloed kwamen. De dienst heeft mon- zels nu een vers van de veldvruchten en van TNO in



bijen stagneert de voedselvoor- ziening in de bijenkasten en dreig- en nu dus ook de huisbijen en larven te sterven”, aldus Brink.

Tegenslag

De massale vergiftiging is vol- gens bestuurslid G. Henseler van de Vereniging tot bevordering van de bijenteelt in Nederland een nieuwe tegenslag voor de im- kers in het Overijsselse grensge- bied. Afgelopen seizoenen waren ze al geplaatst door de uit West- Duitsland overgewaande varos- mijtziekte. „Voeg daarbij de slechte winter en het zeer mat- tige voorjaar en je kunt bijna wel

veel bijenvolken nieuwe tegenslag aan zullen gaan. meer te herstellen, periode waarin ze nen aanslepen voort d is bijna afgelopen, door bijvoeren met niet helpen, omdat er zijn over zijn. Ik heb minste heel somber us Henseler. made voor de imkers chat on 200 (Henseler)

Gif doodt miljoenen bijen

(Van een onzer verslaggevers)

VRIEZENVEEN - Een sproei- Vriezenveen, Den te gemeen-

Zaterdag is het aantal oggelo- pen tot twee miljoen en gisteren hielden al meer dan drie mil- joen bijen het loodje geleed.

De algemene inspectiedienst van het ministerie van Land- bouw te Zwolle heeft de zaak in zijn de bijen het slachtoffer van het gif Dimethoat.

„Dit is je reinste m- een ver-“

Het anti-luismiddel dat ook dit jaar gebruikt werd was dimethoaat. Dit middel is niet alleen dodelijk voor luizen maar ook voor andere insecten. Door een Zeeuwse firma is de bespuiting per vliegtuigje uitgevoerd, waarbij aangenomen mag worden dat alleen de percelen met erwten en veldbonen bespoten zijn en zoveel mogelijk andere gewassen (o.a. groentesoorten voor de consumptie) en bomen (o.a. lindebomen als drachtbron) „buiten schot“ zijn gebleven. Er stonden dus goed bevolkte bijenkasten/-korven met medeweten van de eigenaren bij de percelen of, zoals reeds eerder vermeld, op de eigen nabij gelegen bijenstanden. De bespuiting heeft op 11 en 12 juli 1985 plaatsgevonden.

2. HOE IS ER GEHANDELD:

Vrijdagmorgen 12 juli werd door imkers alarm geslagen daar er op eigen stand ongewone zaken op en bij de vliegplank vielen waar te nemen o.a. veel dode bijen, vechtende bijen en bijen die zo maar dood neervielen. Aangezien dit op diverse plaatsen werd geconstateerd werd de algemene inspectiedienst van het ministerie van landbouw en visserij (A.I.D.) gewaarschuwd. Inspectie II van dit controle- en opsporingsapparaat heeft zich terstond - en met een uitermatig prettig contact met het bestuur van de imkersvereniging Vriezenveen e.o. - op de hoogte gesteld van de omvang van de bijensterfte en monsters genomen van het bespuitingsmiddel, de veldbonen en dode bijen. Voor de volledigheid moet vermeld worden dat de A.I.D. het officiële onderzoek uitvoert naar het soort bespuitingsmiddel, de omstandigheden waaronder is gespoten en bovendien de sterfte onder de bijen vaststelt en dat eventuele nadelige gevolgen van de bespuiting voor de imkerij door de imkers zelf behandeld moeten worden (b.v. schadeclaim).

Tevens werd door de imkersvereniging de plaatselijke pers op de hoogte gebracht van deze onverkwikkelijke zaak. Deze publiciteit in de plaatselijke krant heeft wellicht door de „komkommertijd“ in de berichtgeving geleid tot landelijk en zelfs internationaal nieuws, terwijl ook radio en T.V. er aandacht aan hebben geschonken.

De volgende handeling was, dat vanuit de imkersvereniging steeds met ten minste twee personen is vastgesteld hoeveel volken in het gebied geleden hebben van de spuit schade en een lijst is samengesteld van het aantal (volledige) kastvolken, zesramers en korven per getroffen eigenaar. Ondertussen kwam vast te staan dat niet alleen de vliegbijen waren omgekomen maar dat ook vele larven dood waren gegaan en uit de kasten e.d. werden verwijderd.

3. WAT ZIJN DE CONSEQUENTIES:

Nadat de omvang van de catastrofe was vastgesteld, is per aangetekend schrijven de coöperatieve landbouwvereniging V.T.L. aansprakelijk gesteld voor de schade en is er een schadeclaim ingediend. Vast staat dat de V.T.L. als opdrachtgever aansprakelijk is voor het spuiten met dimethoaat op bloeiend gewas, terwijl het bij de wet verboden is om voor bijen giftige middelen te gebruiken.

Hoe nu verder?

In het aangetekend schrijven werd door de imkersvereniging medegedeeld dat een gesprek met de V.T.L. op prijs zou worden gesteld om wederzijds tot een beter begrip te komen. Dit gesprek heeft inmiddels in een zeer prettige verstandhouding plaatsgevonden.

Uit dit gesprek kan het volgende geconcludeerd worden:

1. de contacten tussen V.T.L. en de imkers zullen in beider belang intensiever moeten zijn.
2. op aardappelen en bieten moet zonodig ook tegen luis gespoten worden waarbij dimethoaat wordt gebruikt.
3. er moet ook op vlinderbloemig gewas tegen luis gespoten worden, maar tijdens de bloeiperiode zal dimethoaat niet meer gebruikt worden doch het (zevenmaal duurdere) pirimor, dat niet schadelijk voor bijen is.
4. de sterke wil is aanwezig (V.T.L.-imkers) om zonder problemen naast elkaar te kunnen leven zodat een dergelijk drama voorkomen kan worden.

De afwikkeling van de schade (de ingediende claim bedraagt f 37.500,-) is door de V.T.L. overgedragen aan de verzekeringsmaatschappij waarbij deze vereniging W.A.-verzekerd is.

Tot slot wil ik graag de actieve imkersvereniging Vriezenveen e.o. een welverdiende pluim op de hoed steken voor hun doortastend optreden, in het bijzonder de vice-voorzitter de heer B. Brink uit Kloosterhaar, zodat er nu uit de praktijk een „spuitschadegeval“ kan worden gevolgd. De informatiegids '85/'86 V.B.B.N. (ingesloten in het november nummer 1984 van het Groentje) is bij alles een prima leidraad geweest. Dat er ook enkele niet-V.B.B.N. leden onder de getroffen zijn waarvoor in dit speciale geval ook de belangen zijn verdedigd, kan alleen maar betekenen dat het ook hen duidelijk is geworden hoe belangrijk de V.B.B.N. voor imkers is. Ik ben benieuwd hoeveel nieuwe leden dit oplevert.

Afsluitend hoop ik dat er zich geen nieuwe „spuitschadegevallen“ zullen voordoen maar, mocht dit toch het geval zijn, dat een ieder uit het verslag van dit recente spuitdrama weet wat hem dan te doen staat.



Op zo'n akker veldbonen (een groot uitgevallen tuinboon) vond het drama plaats.

FRUITTELMERS IN MOEILIKHEDEN

Van het en komt het ander en dat leidt dan tot deze bijdrage die zal pogen de fruitteelt-moeilijkheden nader in te schetsen.

Met het één bedoel ik het gegeven dat er een verrassend tekort aan bestuivingsvolken was in het afgelopen voorjaar. Het ander is de vraag wat daarvan de oorzaak is. Het resultaat van dit alles is een gecompliceerd geheel waarin toch wel rode draden te bespeuren zijn en die voor de imker de moeite waard zijn er kennis van te nemen.

Belang Nederlandse fruitteelt.

„Eet een appel, blijf gezond”. Dat is niet noodzakelijkerwijs een nederlandse appel want er wordt ook goed wat geïmporteerd. Maar ook doet de nederlandse fruitteelt zelf aan export, en, in samenhang met wat we intussen opeten, is het beeld complex. Laten we slechts zeggen dat de totale nederlandse agrarische produktiewaarde zo'n 33 miljard per jaar bedraagt, hetgeen 10% is van dat wat we met zijn allen verdienen. Het aandeel van de fruitteelt in die agrarische productie is 0,5 miljard. Van iedere agrarisch geproduceerde gulden werd dus voor 15 cent fruit geproduceerd waarvan de helft appelproductie was met een paar centen peren. Maar die 15 cent peren stelt dan wel 410 miljoen kilogram voor, het is dus maar weer hoe je het zegt.

En, wat dacht u, zijn er meer imkers dan fruitteeltbedrijven in Nederland, of is het andersom?

Het antwoord is dat er „slechts” 6100 fruitteeltbedrijven zijn, terwijl het aantal imkers toch op het dubbele geschat wordt. Snapt u nu ook dat de directie Akker en Tuinbouw moeite heeft met de schaal waarop we ons bijen-„bedrijf” voeren?



Goudreinette

„Niet vergeten, een appel na het eten” is een andere slagzin uit de wereld van het fruit. De vraag is: welke appel dan? De grootste kans is dat het een „gouden liesje” is. De Golden Delicious is nog steeds favoriet bij fruittelers maar de Schone van Boskoop, alias de Goudrenet (van vermoedelijk nederlandse komaf) en de Coxen ofwel Cox' Orange Pippin zijn zoals u weet eveneens populair. Ook James Grieve en Winston zijn rassen die veel worden aangeplant.

Weetjes uit de fruitwereld.

Dat appels voor hun bestuiving veelal bijen nodig hebben ga ik u niet vertellen. Wat gezegd moet worden is dat de fruitteler - om een goede vruchtzetting te bewerkstelligen - mikt op gemengde aanplantingen van verschillende rassen. Gouden liesjes én Coxen geeft een goede vruchtzetting, maar ieder afzonderlijk en op enige afstand van elkaar geeft geen opbrengst ook als er bijen zijn. De fruitteler weet dat natuurlijk, maar de imker, zeker als hij bijenvolken levert, zou dat ook moeten weten.



Cox's Orange Pippin

De fruitaanplant is over de laatste tien, twintig jaren enorm geïntensiveerd. Hoogstam-aanplant is verdwenen en maakte plaats voor dicht op elkaar geplante spinnen met een paal ernaast. Men kon dat doen omdat het lukte de vruchtbaarheid van de appel, peren en pruimen te bevorderen ten koste van de produktie van blad en hout, dat is van wat meestal de vegetatieve groei genoemd wordt. Het machtigste wapen bij het onderdrukken van het „zomaar” groeien en het tegelijk bevorderen van groei naar vruchtknoppen en vruchten is snoei en de juiste keuze van een onderstam. Dat maakte dwerggroei, dicht op elkaar planten en gemakkelijk oogsten mogelijk. Het zou ook de imker in de stad in staat stellen om zijn eigen appelboompje in een kuip naast zijn bijen op het balkon op te stellen.

Appels staan dus nooit op eigen wortels maar altijd op een bewortelde onderstam van een ander ras. Net zoiets als bij de transplantatie in de medische wereld het geval is. De verschillende onderstammen hebben geen eigen namen zoals Jan of Piet of Cox maar luisteren naar aanduidingen als M9, M27 of, voor peren bijvoorbeeld, kwee MC.

Wat oogst nu de nederlandse fruitteler van een ha fruit? Het antwoord is dat hij ongeveer 27.000 kg appels per ha heeft te oogsten of 19.000 kg peren. Op het moment van oogsten werkt de fruitteler niet meer alleen, maar is een middelgroot werkgever waar vele rappe handen de zaak op tijd moeten binnen halen. Als u denkt dat dit hoge cijfers zijn dan vergist u zich.

Onder top-omstandigheden zoals in sommige Nieuw-Zeelandse districten met een ideaal klimaat en bodem komt men tot 100.000 kg van een ha, terwijl men gemiddeld daar met de helft tevreden is.

De afgelopen winter was een ramp

Merkwaardig genoeg was er nauwelijks vorstschade in de toch koudere noordelijke provincies. Een regelrechte kalamiteit deed zich echter voor in de polders waar 15 jonge fruitteeltbedrijven met boompjes van 1-5 jaar en het nieuwe fruitteeltcentrum in Zeewolde tot 80% van hun aanplant verloren zagen gaan. Grote schade was er ook in Midden- en Oost-Brabant, in Noord-Limburg, in de Midden- en Boven-Betuwe. De proeftuin in Horst moest grotendeels opnieuw beginnen.

Waarom, waardoor?

Daartoe moet het beeld van de zachte herfst 1984 en de beginnende winter in december in uw herinnering worden teruggedroepen. Het vochtgehalte van takken en twijgen is daardoor nog hoog en daardoor is er een verhoogde vorstgevoeligheid in vergelijking tot normale jaren met koudere herfst. Als dan de temperatuur in de nacht van 7 op 8 januari 1985 ineens tuimelt tot onder de -20°C. terwijl de wortels als het ware nog lekker warme voeten hebben met temperaturen boven nul dan zijn dat de omstandigheden waaronder de waarschijnlijk grootste ramp die de fruitteelt ooit is toegebracht kan plaats vinden. Zoals altijd in de natuur is het schadebeeld gevarieerd. Appellrassen als Mutsa, Boskoop en Jonagold leden veel meer dan een ras als Glotser dat geen schade toonde. Vooral de rassen die op de zeer populaire onderstam M9 stonden tonen schade, maar de onderstam M26 is goed winterhard. Ook de peren lijden zwaar vooral die welke op Kwee C en Kwee Adams staan. Je zou kunnen zeggen dat de beste bedrijven met de hoogste opbrengsten vaak het meest leden: laagstam, veel stikstofbemesting, irrigatie, ziektevrijheid en snoeien in de herfst dat tot nieuwe uitloop prikkelde, zorgden voor grote schade. De oudere percelen Golden Delicious deden het nog het best en 1/3 van het appelareaal is daarmee bezet.



Golden Delicious

Tekort aan bijenvolken.

Het is verwonderlijk dat met zoveel uitgeschakelde hectaren fruit - de schatting was dat tot zelfs 10% van het areaal gerooit zou moeten worden - er toch zo'n tekort aan bijenvolken te registreren valt. De georganiseerde imkers deden eraan wat ze konden om getroffen fruittelers met name in Z.W.-Nederland te helpen, maar toch, hier lijkt een tegenstrijdigheid aanwezig.

Het antwoord moet naar ik vermoed te vinden zijn in het feit dat fruittelers zich realiseerden dat het deel van hun fruit dat de ramp overleefd had, een zo goed mogelijke vruchtzetting diende te leveren. Dit te meer omdat vele rassen, laten we zeggen, niet in top-conditie verkeerden of leken te verkeren. Onder die onzekerheid speelde men op zekerheid. De bestuiving is een gecompliceerd proces en hangt af van de kwaliteit van de vader én de moeder en in het geval van „zelfverdraagzaamheid“ van de moeder alleen. Als in een aanplant van overwegend Golden Delicious die er redelijk goed doorheen komt de bestuiverrassen het moeilijk hebben gehad dan zet je er véél bijen ter compensatie bij.

De schokgolven planten zich voort.

Nu de ergste schokken voor de fruitteelt wegebben, de overheid met financiële maatregelen is bijgesprongen en men weer vooruit ziet met de lessen van het verleden in het hoofd - naar de intensiteit daarvan kan men slechts gissen - is het goed te constateren dat de fruitteelt de bijenteelt opnieuw nodig had. De twijfel aan het nut van de bestuiving zoals verwoord in een publicatie van een enquête van het Consulentenschap heeft zichzelf daarmee vanuit de praktijk uitgehold. Wellicht herinnert men zich dat in die enquête gesteld werd dat van de geenquesteerde 1020 fruittelers in Zuid West Nederland 413 de moeite namen de enquête te beantwoorden en dat de helft daarvan, zeg 200 nooit bijen plaatst. Zulke domme cijfers vertellen ons weinig, want over achtergronden wordt niets uit de doeken gedaan. Hopelijk zal het verdere werk van het Consulentenschap om bestuiving getalsmatig hard te maken hier meer klaarheid over brengen. Maar ook dan zal men zich moeten hoeden dat in de landbouw, waaronder fruit- en bijenteelt, alles getalsmatig afgedaan kan worden. Het begeleiden van groeiprocessen is daarvoor teveel nog kunst, waarbij niemand de vereiste kunde zal willen ontkennen.

(JW)

Bronnen:

- Landbouwcijfers 1983
- Weekblad Nederlandse Fruitteeltorganisatie
- Statistische gegevens Nederlandse fruitteelt 2e druk

AMBROSIUSHOEVE OPEN DAG: PREMIÈRE VARROA-VIDEO-BAND



De open dag van zaterdag 14 september in Hilvarenbeek was ongetwijfeld voor alle betrokkenen een succes. Als betrokkenen kan men beschouwen: allen verbonden met het Consulentenschap en met de Proefbijenstand; de gastheer van die dag, de „Vrienden van de Ambrosiushoeve” en niet te vergeten natuurlijk, degenen voor wie de dag bedoeld was, de bezoekers. En die waren in onvermoed groot aantal gekomen. Het kon ook moeilijk anders want het weer zat mee en de dag werd gekenmerkt door vele nieuwe presentaties en een mooie drachtplantentuin die eenvoudig vroeg om erin rond te dwalen.

Wist u dat men op de Ambrosiushoeve beweert dat de grootste drachtplanten-verzameling juist dáár te vinden is?

Zulke mededelingen stemmen mij altijd even tot nadenken.

Zo, is dat zo? De grootste qua oppervlakte of naar soortenrijkdom? En zo is dat nog wel verder te analyseren. Maar zo'n vraag gaat snel voorbij want er is teveel te zien om er lang bij stil te staan. Zo noteerde ik dat er een flinke belangstelling was voor de geleide excursies door de Ambrosiushoeve-tuin en voor mezelf kwam ik op die dag tot de conclusie dat we als Vereniging en als redactie het belang van de bijenweide nog te weinig door laten klinken. Want misschien zijn we aardig op de hoogte van de zaken in en om de kast, maar wat de bijen aangenaam is buiten die kast is teveel een onbekend gebied.

Bijentelen is tegelijkertijd drachtplanten telen. Op de rondgang langs de drachtplanten hoorde ik een opmerking die op het afgelopen seizoen sloeg en hiermee verband houdt en van praktisch belang is. Het ging over het bekende gegeven dat de actieradius van vliegbijen op 5.000 meter geschat mag worden. Maar in deze zomer met zijn overwegend lage temperaturen zou de straal eerder dichterbij de 500 meter gesteld kunnen worden; en wat blijft er dan nog van het drachtgebied over?

Die opmerking werd genoteerd uit de mond van de heer Hensels. En in dat verband stelde hij ook dat een bij niet echt honing kan binnenbrengen als zij moet vliegen. „Een bij haalt pas echt nectar als zij het tevoet kan halen”. Van zo'n opvatting geven ook imkers blijk als ze hun kasten niet langs het pad onder een afdak bij een dracht zetten, maar er midden in. Of er vlak onder als het bijvoorbeeld om lindebomen gaat.

Voorlichting.

Terug naar de Open Dag. Zoals gezegd waren veel belangstellende imkers komen opdagen en daardoor was er ook goede aandacht voor een degelijk stuk puntsgewijze voorlichting over ziektes. Het reservoir aan kennis over ziekte en gezondheid van bijenvolken onder imkers kan nooit groot genoeg zijn. De gekozen weg van prettige ogende panelen met prachtige kleurenfoto's en korte, bondige aanbevelingen en/of conclusies is erop toegesneden een zo groot mogelijk publiek voor te lichten. De aanwezige panelen dekken nu een flink aantal bijenziektes en plagen.

Te noemen zijn nosema, wasmot, kalkbroed en Varroa. Ongetwijfeld zullen de panelen ook op andere imkerbijeenkomsten nog wel te zien zijn, dus houd dit maar in de gaten.

Première.

De opnieuw-uitgebrachte videoband over Varroa ging deze dag in première. Het première-publiek zat gezellig in één van de met zwart landbouwplastic afgeschermdes ruimtes op houten klapstoeltjes op de deel. Het was wel niet als première-publiek gekleed maar kende wel diezelfde spanning van: „wat zou het geworden zijn?”

Voor wat uw verslaggever betreft mag de waarde-ring aan het einde van de (lange) film luiden: zeer positief.

Deze band móét het land in. En natuurlijk is de band misschien te lang om hem zonder pauzes ineens door te zien. Maar als de mens achter de video-apparaat maar met de aan/uit/vooruit/achteruit knop weet te spelen en het zien van de band goed begeleid wordt, dan is die nieuwe Varroafilm een machtig wapen in de strijd tegen die mijt.

Als de vorige band al een goed succes was dan zal deze band het ongetwijfeld nog beter doen. Hulde dus aan het Consulentenschap dat dit medium zo goed weet in te zetten. Vooral ook hulde aan de beide hoofdrolspelers het duo de Ruyter/van den Eynden die in betrokkenheid tot zowel het video-medium als het onderwerp een uitstekend stuk werk tot stand brachten.

Het lijkt niet onverstandig om degenen die de band voor de Verenigings-bijeenkomst zouden willen opvragen vast te waarschuwen om er rekening mee te houden dat het nogal eens storm zou kunnen lopen. Het tonen ervan kan nagenoeg avondvullend zijn, mits de band tevoren goed wordt bestudeerd en er nog eens punten worden uitgelicht om nog beter te bekijken. Het grote voordeel van video is, onder voorbijzien van een enkel nadeel, dat die vooruit/achteruitknop naar believen gebruikt kan worden om voor details extra aandacht te vragen.

Drachtplantentuin

Hoe ook de toekomst van de Ambrosiushoeve eruit zal zien het is te hopen dat men de waarde van de aanwezige drachtplantentuin daarbij duchtig zal incalculeren. De moeilijkheid is dat zo'n waarde moeilijk in cijfers is te vatten en dat tegenwoordig te vaak met botte bijlen wordt gehakt, m.a.w. al bezuinigend schrijft men voor een goed stuk kapitaalvernietiging niet terug.

De tuin heeft weliswaar onder een recente storm geleden, maar kan terugzien op een lange staat van dienst. De opzet is niet monumentaal, de zandige bodem laat geen grootse vegetatie toe. Maar de grote soortenrijkdom leidt als vanzelf ook tot een onverwachte fauna-rijkdom. De heer Hensels wist daarover te vertellen dat vogelliefhebbers dit ook in de gaten hebben. Ze hebben vlak bij de drachtplanten-

tuin een vogel-ringstation opgezet, teneinde met die ringen meer over vogelgedrag aan de weet te komen. Ze hebben dus waardering voor de soortenrijkdom van de tuin die afstraalt op de soortenrijkdom aan vogels en het ringstation goede kansen biedt.

Voor natuurliefhebbers is dit duidelijk: het mes snijdt voor alle natuurliefhebbers aan twee of zelfs meer kanten. Maar structureel, in het menselijk-organisatorische vlak, zijn deze feiten nog nauwelijks naar imkers of vogelliefhebbers doorgedrongen....

Inspiratie

Zo was deze Open Dag aanleiding tot allerlei inspiratie en overweging.

- We doen als gezamenlijke imkerij en als individueel imker onvoldoende om drachtplanten aan de voet van de bijen-kast te geven.
Het wachten tot een Commissie of openbaar lichaam of de buurman het doet kan wel eens vermoeiend worden.
- Het zou goed zijn bij de ontwikkeling van verenigingsactiviteiten volop gebruik te maken van de uitgestoken hand van het Consulentenschap en de Proefbijenstand.
- Het heeft zin dat imkers aanvaarden dat Hilvarenbeek op minder dan 10 km van de Belgische grens ligt. Het moderne verkeer maakt het desondanks redelijk bereikbaar. De „Vrienden” hebben gelijk wanneer ze Ambrosiushoeve steunen en daarvoor ook de aandacht van imkers in oost, west en noord-Nederland vragen.
- Als ik volgende keer in de buurt van Hilvarenbeek kom zal ik zeker de tuin weer gaan bezoeken. Die is voor iedere imker vrij toegankelijk en gemakkelijk te vinden: in de buurt van Hilvarenbeek bordjes naar „Beekse Bergen” volgen, opletten op rechts van de weg staande bordjes „Ambrosiushoeve”, even tegen de parkeerwacht van de Beekse Bergen (indien in functie) zeggen dat u verderop moet naar de Ambrosiushoeve en dan bent u er al.

ZET EN ANDERE DUIVELS

Zet en andere duivels waren in het afgelopen nummer weer volop actief. Voor wie zijn Groentjes geheel foutvrij wil houden zijn de volgende correcties tenminste noodzakelijk:

- p. 232 Bijenmarkt Epe: het artikel is van O. de Kat.
- p. 235, Varroabestrijdingsadvies; onder Melkzuur: op de lijst van stoffen waarvoor geen **toelating** vereist is
- p. 235. Zin over de bestrijding van tracheeënmyt onder „Richtlijnen voor de dosering” dient te vervallen.
- p. 247 onderaan rechts: ... Nederland eens wilt gaan **bekijken**
- p. 255. Proeven van **honingsoorten**.

DE VUILBOOM ALS HAAGPLANT



Vuilboom bloeit over een lange tijd; bessen in alle stadia van rijpheid van groen tot bijna zwart, zijn aan de takken zichtbaar.

In imkerskringen is de vuilboom (*Frangula alnus*), van al onze inlandse heesters wel de meest bekende, omdat ze tot een der beste bijenvoedselplanten of drachtplanten behoort.

Een plant met vele volksnamen, zoals: sporkehout, honzehout, peggehout en duvelskeersj. De vele volksnamen wijzen op de veelzijdige gebruikswaarden van deze plant. Men maakte er een goede kwaliteit tekenhoutskool van.

Het diende als grondstof voor het maken van buskruit. Het werd gebruikt om er klompen en schoenen mee te „pinnen“. De gevlochten takken werden als hechtlaag gebruikt door de stucadoor. De korfmaker spijlde zijn strokorven met de rechte twijgen van deze struik. De schors wordt als Rhamnus-bast gebruikt als laxermiddel en als bestanddeel in slankheidspreparaten.

Van de bessen is bekend, dat ze een sterk laxerende werking hebben en gelden hierdoor als giftig.

De vele gebruiksmogelijkheden droegen ertoe bij dat de vuilboom regelmatig werd verjongd. Een gevolg hiervan was, de veelvuldige groei van jonge rechte twijgen, die zeer rijk bloeien. De vuilboom bloeit met korte onderbrekingen van eind mei tot in september, soms wel vier tot vijf maal.

Voor de bijenteelt geldt de vuilboom als bijzonder waardevol. Bij de vele gebruikswaarden van deze

plant kan er nu één worden toegevoegd, n.l. het gebruik als haagplant.

In 1978 heeft men op de proefbijenstand „Ambrosius-hoeve“ te Hilvarenbeek, een windsingel aangelegd van vuilboom.

Na een proefperiode van zeven jaar kan worden vastgesteld, dat het gebruik van vuilboom als haag en windsingel rond een fruitaanplant, haar nut ruimschoots heeft bewezen. De vuilboom is goedkoop in aanleg en onderhoud.

Is niet gevoelig voor bacterievuur of andere ernstige plantenziekten. Kan zeer goed tegen strenge winters. De citroenvlinder, wiens rupsen leven van vuilboombladeren, heeft in de proefperiode, geen enkele schade veroorzaakt. De vermeerdering van de vuilboom gebeurt door de rijpe, zwarte bessen te verzamelen en te stratificeren*. De aldus voorgekiemde zaden, kunnen in het voorjaar worden gezaaid. Het gebruik van de vuilboom als haag kan een waardevolle bijdrage betekenen tot een gezonde bijenteelt.

S. Rosmulder en L. Hensels.

* Stratificeren is een werkwijze om hardschalige en dus moeilijk kiembare zaden toch tot kiemen te brengen. Het zaad wordt daartoe met wat zand in een kuil in de grond gedaan en voortdurend vochtig gehouden (noch te nat, noch te droog). Red.



De meer dan manshoge zevenjarige vuilboom-haag.

DE BIJENTUIN VAN HET BIJENHUIS Jan van der Ham

Het tweede groei- en bloei-jaar voor de Bijentuin zit er weer bijna op. Ik ben zeer tevreden over het resultaat: een uitbundige bloei en een druk bijenbezoek. Alleen het weer zat wat tegen met teveel regenperiodes en flinke windstoten waardoor een boomtop afknapte en een aantal hoge planten omver werd geblazen. Ook had ik wat meer tijd willen hebben voor onderzoek naar de drachtwaarde van de verschillende planten. Maar sinds juli sta ik er alleen voor en dat betekent erg veel tijd voor het tuinonderhoud; geen overleg over nieuwe aanplant en te weinig tijd voor bijenobservaties. Ik hoop dan ook dat er snel weer een nieuwe vrijwilliger bijkomt.

Het volgend jaar staat de tuin in het teken van de bloembollen en het fruit. Dat crocussen, sneeuwkllokjes en blauwe druifjes goede drachtplanten zijn is bekend, maar wat te denken van botanische tulpen, sterhyacinten, anemonen, sneeuwoem, winterakoniën, irissen en sieruien.

Hun drachtwaarde kunt u hopelijk volgend jaar zelf komen bekijken. Dit jaar hebben we een begin gemaakt met de aanplant van een groot assortiment fruitstruiken en fruitbomen zoals appels, peren, pruimen, bessen, frambozen en bramen. Volgend jaar moet dit stuk tuin voor de bijen een nieuw lustoord worden, waarna wij de vruchten van hun arbeid kunnen plukken.

Tenslotte nog dit: de Bijentuin hoort bij de Vereniging, en staat open voor u allen. Dus als u naar het Bijenhuis gaat loop dan ook even de tuin in, ik ben bijna altijd in de buurt voor nadere informatie en sta open voor allerlei suggesties en adviezen van uw kant.

Doen; het is niet zomaar een uitnodiging! Wie zijn ogen de kost geeft in de tuin en/of met Jan van der Ham aan de praat komt, zal er veel van opsteken. (Red.)

HET GEBRUIK VAN BESTRIJDINGSMIDDELEN IN DE BIJENTEELT

Het woord „bestrijdingsmiddelen” roept bij veel imkers nare herinneringen op. Dit is begrijpelijk, want vooral in de vijftiger en zestiger jaren zijn veel bijenvolken letterlijk dood gespoten.

Sindsdien is er bij de toepassing van bestrijdingsmiddelen in de land- en tuinbouw gelukkig veel verbeterd.

Met de komst van Varroa in ons land is een nieuwe situatie ontstaan. Bij de chemische bestrijding van Varroa gaat de imker **zelf** gebruik maken van bestrijdingsmiddelen. Wat dient een gebruiker van bestrijdingsmiddelen te weten en aan welke regels heeft hij zich te houden?

In 1942 ontdekte de Zwitser Müller dat een synthetische verbinding, die in de natuur niet voorkomt, een sterke insecticide (insektendodende) werking had. We kennen deze stof als DDT.

Spoedig ontwikkelde de chemische industrie een hele reeks van dergelijke insecticiden. Het succes van deze middelen was overweldigend. Tegelijkertijd ontwikkelde de chemische industrie middelen tegen mijten (acariciden), betere middelen tegen schimmels (fungiciden), nieuwe middelen voor de bestrijding van onkruiden (herbiciden) en bodemorganismen als aaltjes (nematiciden), middelen voor de bestrijding van slakken (mollusciciden) en ratten en muizen (rodenticiden).

De eerste insecticiden waren zogenaamde breedwerkende middelen, wat wil zeggen dat ze voor veel insektensoorten dodelijk zijn. Bovendien behielden deze middelen lang hun werking (persistent).

De breedwerkende werking bleek, naast voordelen ook ernstige nadelen te hebben. Vaak werden nuttige insekten gedood, zoals bijen en natuurlijke vijanden van plaaginsekten. Bovendien werden ook vogels en vissen het slachtoffer van bestrijdingsmiddelen.

In de jaren zestig leek het erop, dat niet de schadelijke insekten, maar juist dieren als vogels, vissen, roofvogels het slachtoffer van bestrijdingsmiddelen waren geworden. DDT werd aangetroffen in pinguïns op de Zuidpool en in moedermelk en de ondergang van de wereld werd voorspeld. Uitwassen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen zijn bestreden door wettelijke maatregelen. Het in bezit hebben en gebruik werd strenger geregeld door wijzigingen van de bestrijdingsmiddelenwet en de warenwet, zodat mensen, hogere dieren en dieren waarvan de instandhouding gewenst is (o.a. bijen) nu behoorlijk beschermd zijn. Bijvoorbeeld: Vogelsterfte, vissterfte en bijensterfte door vergiftiging hoeven niet meer voor te komen, tenzij de wet overtreden wordt.

Bestrijdingsmiddelenwetgeving

In Nederland geldt een vrij strenge wet op het gebied van bestrijdingsmiddelen, die de verkoop, het in voorraad hebben en het gebruik van bestrijdingsmiddelen verbiedt, tenzij deze zijn toegelaten. Bovendien is het verboden om bestrijdingsmiddelen te gebruiken voor een ander doel dan waarvoor ze zijn toegelaten.

Welke stoffen vallen onder de wet?

- Elke stof of mengsel van stoffen, micro-organismen en virussen die gebruikt worden bij de bestrijding of weren van schadelijke organismen in land- en tuinbouw.
- Onkruidbestrijdingsmiddelen
- Groeiregulatoren
- Middelen ter bestrijding van parasieten bij dieren en in dierverblijfplaatsen
- Buiten de land- en tuinbouw vele middelen die gebruikt worden in de huishouding, industrie, opslagplaatsen, ziekenhuizen, winkels, horeca, zwembaden, etc.

Een middel wordt slechts toegelaten, wanneer met redelijke zekerheid aangetoond is dat het deugdelijk is voor de bestemde toepassing en dat bij gebruik geen schadelijke nevenwerkingen van het produkt of van de omzettingsprodukten zullen optreden. Naast onderzoek door de fabrikant wordt toetsingsonderzoek uitgevoerd door o.a. de Plantenziektenkundige Dienst en proefstations. Varroa-bestrijdingsmiddelen worden in Nederland getoetst op hun werkzaamheid door de Proefbijenstand „Ambrosius-hoeve”. Daarnaast wordt er ook van andere bestrijdingsmiddelen de giftigheid en de gevaarlijkheid voor bijen bepaald.

Uiteraard mag het gebruik van een bestrijdingsmiddel geen onaanvaardbare risico's met zich meebrengen voor toepasser, consument en milieu.

Zo moet bekend zijn hoe een middel zich in de bodem en het water gedraagt, hoe en hoe snel het afbreekt en welke afbraakprodukten daarbij ontstaan. Tevens moet de giftigheid voor mens en dier onderzocht worden. Indien er sprake is van nevenwerkingen die niet aanvaardbaar zijn, kan niet tot een toelating geadviseerd worden. De advisering en voorbereiding van de beslissing wordt uitgevoerd door een interdepartementale commissie, n.l. Commissie Toelating Bestrijdingsmiddelen. Deze commissie is samengesteld uit deskundigen van de volgende ministeries: Landbouw en Visserij - Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur - Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer - Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De betrokken minister verleent uiteindelijk de toelating.

Toegelaten bestrijdingsmiddelen hebben op de verpakking een toelatingsnummer met daarachter de hoofdletter N. Verder staat op de verpakking het wettelijke gebruiksvoorschrift. Hierin staat waarvoor en wanneer een middel gebruikt mag worden. Toepassing voor andere doeleinden is verboden.

De controle hierop wordt uitgevoerd door de Algemene Inspectie Dienst (A.I.D.) van het Ministerie van Landbouw en Visserij, de Keuringsdienst van Waren en de Arbeidsinspectie. Iedere gebruiker van bestrijdingsmiddelen is strafbaar, wanneer hij niet de zorgvuldigheid betracht die noodzakelijk is voor het vermijden van gevaren voor mens en dier, grond en planten die aan anderen toebehoren, alsmede het verontreinigen van oppervlakte- en drinkwater.

In Nederland zijn tot nu toe twee middelen toegelaten voor gebruik in de bijenteelt, n.l.: Folbex VA (toelatingsnummer 8508 N) voor de bestrijding van de Varroamijt en SAN 401 (toelatingsnr. 8963 N) voor de bestrijding van de larven van de grote wasmot (*Galleria mellonella*) in opgeslagen raten.

Alle andere middelen die gebruikt worden in de bijenteelt, zijn in feite verboden. Toch zijn er ook hier uitzonderingen. Melkzuur mag, hoewel er geen toelating voor is, gebruikt worden voor de bestrijding van de Varroamijt en zo mag ook ijsazijn, wat toegepast wordt voor het doden van *Nosemasporen* en amoebecysten, op opgeslagen raten gebruikt worden.

Bij de controle gaat men altijd uit van het wettelijk gebruiksvoorschrift. Het is verboden om b.v. spintmiddelen, die in de land- en tuinbouw voor bepaalde teelten zijn toegelaten, in de bijenteelt voor b.v. Varroabestrijding te gebruiken.

Voor nieuwe middelen zal steeds een toelating aangevraagd moeten worden. Alleen van toegelaten middelen weet de gebruiker dat het middel veilig kan worden toegepast, dat het werkzaam is voor datgene waarvoor het bedoeld is, dat het geen schade veroorzaakt aan de bijen en dat de consumptie erop mag vertrouwen dat de honing voldoet aan de eisen die de Warenwet stelt.

C.A.D. Bijenteelt,
J. v.d. Eijnde
J. v.d. Steen

Honingnummer in januari!

Het januarinummer 1986 zal voor een belangrijk deel aan honing gewijd zijn.

In de voorbereidingen daartoe roepen we de lezers van het Groentje op om - voor zover ze daarover beschikken - één exemplaar van hun eigen honingetiket aan de redactie te sturen. Van de door een jury als doelmatigst en aardigst beoordeelde etiketten zal een presentatie gegeven worden in dat speciale nummer. Als u meedoet, doet u het dan gelijk even? Bij voorbaat dank.

BIJENMARKT BUSSUM

Otto de Kat

Staande op het terras van het verenigingsgebouwtje van de subvereniging Bussum en Omstreken opende wethouder Reeskamp op zaterdag 14 september j.l. de negende Bussumse bijenmarkt. Dat clubgebouw hebben de leden indertijd zelf gebouwd, vertelde de heer Wedman me.

En hij kan het weten, want hij heeft er toen zelf aan meegewerkt. De oude stinkende paardenstal van het vroegere woonwagenkamp werd afgebroken, gelucht en in een andere vorm op zijn huidige plaats gezet.

In mei 1951 werd het feestelijk geopend en in de daaropvolgende herfst werd er de eerste ledenvergadering gehouden, waarbij „het vuurtje in de open haard een aangename temperatuur verspreidde”, vermeldde de toenmalige sekretaris J. de Heer in zijn verslag in het Groentje.

Het clubgebouw bevindt zich nu, bijna 35 jaar later, nog steeds in prima konditie. Dat geldt ook voor de Bussumse vereniging waarvan de 65 leden voortvarend geleid worden door hun jonge voorzitter Bart van Rossum. Om ieder jaar zo'n markt te organiseren moet je als vereniging toch wel wat in je mars hebben en beschikken over mensen die steeds maar weer bereid zijn zo'n klus op zich te nemen.

Het marktterrein ligt deels binnen, deels buiten de bijentuin. De verschillende stalletjes (o.a. Natuurmonumenten, NJN) zagen er goed verzorgd uit en er werd veel honing aangeboden waarbij ook soorten die je niet zo vaak tegenkomt (Veldbonen, Leverkruid). Eindelijk zagen we ook eens een wat origineler etiketje: een imker uit Huizen had er een vrouwtje in de plaatselijke klederdracht op afgebeeld. Zo iets geeft toch wel een persoonlijk tintje aan je produkt.

In tegenstelling tot vorig jaar, toen er in Bussum in het geheel geen volken werden aangevoerd, was er nu wel enig aanbod. Enkele kastvolken gingen weg voor f 100,-, zesramers brachten f 50,- op en korven f 65,- à f 70,-.

Er werden dia's vertoond en alle bezoekers kregen een (keurig verzorgde) folder uitgereikt met een opwekking om ook eens aan imkeren te gaan denken.

De jeugd werd niet vergeten: er was een prijsvraag en de kinderen konden zelf kaarsen rollen.

Tenslotte: de koffie die er geschonken werd, was prima en dat is lang niet op elke bijenmarkt het geval....

VARROA-BESTRIJDING IN POLEN

Ilya van de Pavert schreef een uitstekend overzichts-artikel over Varroa-bestrijding in Polen. Weliswaar is daar de situatie geheel anders dan in ons eigen land, toch is het nuttig de omstandigheid van de langjarige Poolse ervaring met Varroa te spiegelen aan de toestand hier.

Met het plaatsen van dit overzichtsartikel heeft de redactie gewacht tot er tegelijk ruimte was voor het artikel van ons consulentenschap over het „Gebruik van bestrijdingsmiddelen in de Bijenteelt”. De publicatie van het overzichtsartikel wil beslist niet opwekken tot eigen experiment, in tegendeel, het moet in samenhang gelezen worden.

“In het artikel worden heel wat in Polen in gebruik zijnde methodieken en middelen genoemd. Welgeteld achttien middelen, waaronder het effectieve, maar naar men zegt kankerverwekkende en dus verboden K-79”. Wát ook het werkzame bestanddeel is uit de lijst van goeddeels handelsnamen, de conclusie kan zijn dat heel wat mijtdodende middelen de experimenterende wetenschap ter beschikking staan. Alleen al uit deze Poolse lijst kan men verder ook zeggen dat het ideale middel nog niet gevonden is, als er al zoiets zou bestaan. Daarvoor is de lijst veel te groot, drie of vier is een beter aantal. Misschien dan toch de thermische bestrijdingsmethode? Het woord is aan de proefstations om ons de weg te wijzen.

Varroa jacobsoni is voor het eerst in Polen in 1980esignaleerd en staat nu als vijand nr. 3 voor de bijen, na *Nosema apis* en *Acarapis woodi*.

Aangeven en bestrijden van Varroa is wettelijk verplicht. Wetenschappelijke instituten en de Poolse Imkersbond hebben de mijt a.h.w. opgewacht en zijn met een uitgebreide voorlichtingscampagne begonnen.

Hieronder een overzicht van de aanbevolen opsporings- en bestrijdingsmethoden.

Opsporingsmethoden:

1. *Het onderzoeken van wat er in de winter naar beneden valt door een 3 of 4 mm rooster op een daaronder geplaatste onderlegger. De mul wordt m.b.v. een loep onderzocht of er wordt een flotatiemethode toegepast: de mul wordt met consumptie-olie overgoten (verhouding 1:10), 30 seconden geschud en het geheel laat men 5 minuten staan. In deze tijd komen Varroa Jacobsoni, Braula coeca en elementen van bijenlichamen naar boven. I.p.v. olie kan men òf water van 45-50°, òf brandspiritus, òf benzine, òf ether gebruiken: in dat geval vallen de parasieten op de bodem.*
2. *Ontzegelen van het darrebroed: de Varroa is goed zichtbaar tegen de witte achtergrond van de larven.*
3. *Flotatiemethode: Men neemt 200-300 bijen, bij voorkeur degene die het dichtst bij het broed zitten en doet deze in een bak met water en afwasmiddel (100:1) en schudt 5-10 minuten. Daarna zeft men door een 4 mm rooster: op een daaronderliggende witte doek zijn de parasieten goed te zien.*

4. *Het toepassen van tabaksrook en geneesmiddelen (Sineacar (Diagvar), Folbex, Fenotiazine, mierzuur).*

5. Thermische methode:

Gedurende 15 minuten 100-200 niet-vliegende werkbijen in een ruimte van 46-49°C en 20-30% rel. vochtigheid. Door de hoge temperatuur laten de mijten zich van de bijen vallen en zijn op een onderlegger goed zichtbaar.

Mechanische bestrijdingsmethoden:

1. Arrestraammethode:

Vanwege de hoge efficiency als eerste aanbevolen. De koningin wordt geïsoleerd met een of twee raampjes. Na een week worden de raampjes bij het volk gezet voor verdere verzorging en de koningin weer apart gezet op een ander nieuw raampje. Nadat het broed gesloten is, wordt het raampje verwijderd en de raat gesmolten. Na drie à vier van deze behandelingen wordt 77-90% van de Varroa's gedood. Een daarop volgende chemische bestrijding maakt het volk praktisch Varroa-vrij, maar de daarbij aanwezige honing kan niet voor consumptie gebruikt worden.

Men maakt zich niet veel zorgen over vermindering van het aantal bijen. Het in de tijd van behandeling verzamelde stuifmeel zal helpen bij een snelle wederopbouw van het volk.

2. Darrenraatmethode:

Wordt alleen aangeraden bij een heel lage besmettingsgraad: minder dan 500 mijten per volk van 60.000 bijen.

3. Bodemroosters:

De mul één keer per week verbranden.

Chemische bestrijdingsmethoden:

1. Mierezuur : Minstens 85%; een potje van 100-200 ml moet binnen ca. 3 weken verdampen bij zo mogelijk constante temperatuur. Bij een te lage temperatuur gaan de bijen ook dood. De behandeling moet beëindigd zijn vóór het bloeien van de morellen. Toepassing van deze behandelmethode vereist voorzichtigheid vanwege het gevaar voor ogen en huid van de imker.
2. Folbex VA : Eigenlijk alleen voor toepassing in het najaar, nadat de honing is geoogst en er geen broed meer aanwezig is. In het geval van ernstige besmetting ook in het voorjaar, maar dan:
 - in overleg met de plaatselijke dierenarts;
 - na de reinigingsvlucht;
 - vóór het plaatsen van de honingkamers.
3. Thymol : 10-15 gr per volk, in het voor- of najaar.
4. Naftaline : elke 5 dagen 0,5 gr per tussenruimte via vliegopening, of 4-6 gr in een gaaszakje op de bovenrand van de raampjes of op de bodem, of een raampje met filtreerpapier, doordrenkt met 4-5 gr naftaline, opgelost in hete olie, gedurende 3 dagen. Na een week herhalen. Nadelig voor de produktiviteit van de koningin.
5. Varitan (Fenotiazine) : beroken via vliegopening; kast 10-30 minuten gesloten houden; 3-4 keer elke 3-7 dagen. Hoofdzakelijk in het najaar als de temperatuur hoger dan 15°C is. (70-80 blazen).
6. Amitraze : 200-250 ml per volk van een oplossing van 0,5-1 ml Amitraze per 12,5 % (TCL) 10 liter water. Bij een temperatuur hoger dan 14°C besproeit men de bijen 2 keer met een tussenliggende periode van 7-8 dagen.
7. Acaratox : 1 tabletje per volk verbranden nadat het broed weggehaald is; zowel in het voorjaar als het najaar, 7 keer om de 48 uur.
8. Danikat : beroken (5 blazen per volk).
9. Kelthaan : verbranden van reepje filtreerpapier, verzadigd met Kelthaan. In het voor- en najaar 4 keer elke 2-3 dagen.
10. K-79 (Chlordimeform) (Pestanal R) : Besproeien van bijen op raat, als geen broed aanwezig is, laat in het najaar (35 mg/50 ml siroop); 2 maal met een tussenliggende periode van 7 dagen.
11. Menthol : 5-6 gr per volk in 2 doses in het najaar bij 5-10°C.
12. Micasine : beroken, 1-1,5 gr per volk.
13. Milbex : verbranden van reepjes filtreerpapier; 1,5 gr in het najaar, 2-3 keer elke 2 dagen.
14. Sineacar : bestuiven van de bijen in de tussenruimten, raten met broed en bijen, dosis 100-200 gr per volk, in het voorjaar 2-3 keer elke 15 dagen, in het najaar 1 keer.
15. Tedion : bestuiven van de bijen in de tussenruimten en op de raten (1-2 gr per volk, 3 keer elke 7 dagen).
16. Warroazin : verbranden van 1-3 tabletjes en de kast gedurende 30 minuten gesloten houden. In het voorjaar 3 keer elke 24 uur, in het najaar 4 keer elke 3 dagen.
17. Warostan : beroken zowel in het voorjaar als het najaar, 4 keer met een tussentijd van een week.
18. Warroatin : aerosol, besproeien van bijen in de tussenruimten en via de vliegopening (38 ml per volk), in het voorjaar 3 keer elke 24 uur, in het najaar voor de bolvorming 4 keer elke 24 uur.

Bij alle chemische methoden wordt gewaarschuwd tegen het resistent worden van de Varroa-mijt.

Eventueel aanwezige honing is niet geschikt voor consumptie.

Zie verder pagina 272

Thermische bestrijdingsmethode:

Bijen in een ruimte brengen van 43-46°C met een relatieve vochtigheid van 20-30% gedurende 10-12 minuten, of bij 40°C gedurende 15-25 minuten.

Men onderstreept de noodzaak van het toepassen van zowel de mechanische als de chemische methode om de mijten op volwassen bijen en op broed te elimineren.

Bovendien moet men de desinfectie niet vergeten gezien de levensduur van de mijten (buiten de kast 5-7 dagen, op dode bijen 11 dagen, op open broed 15 dagen, op gesloten broed 32 dagen), in het bijzonder direkt na een bestrijdingsactie.

Er is dus geen gebrek aan methoden of middelen. Het probleem ligt in het bereiken van alle imkers en iedereen a.h.w. wakker te schudden voor het gevaar. Het bijenhouden is in Polen heel gewoon: bijna de helft van de bevolking (36 miljoen inwoners) woont op het platteland en iemand die zo'n 10 kasten heeft, gaat zich niet bij de imkersbond melden, net zo min als iemand die een paar vruchtbomen achter in zijn tuin heeft: deze zal zich ook niet zo snel bij een tuinbouwvereniging aansluiten! Men wil nu de televisie erbij inschakelen om op deze wijze zoveel mogelijk imkers te bereiken. Bovendien is de Poolse Imkersbond bezig met voorbereidingen om samen met Tsjechoslowakije en Oost-Duitsland (de Russen hebben hun medewerking geweigerd, omdat volgens hen Varroa geen probleem vormt in de Sovjet-Unie) een **gelijktijdige** grootscheepse ontmijntactie door te voeren.

Een bijzonder geval van een chemische bestrijdingsmethode werd als curiositeit beschreven:

Een imker behandelde zijn 100 volken met Folbex VA volgens voorschrift in oktober. Er vielen gemiddeld 150-200 mijten per volk af, dus een hoge besmettingsgraad. Hij herhaalde de Folbex-behandeling in december! De laagste temperatuur in de periode van behandeling was -10°C. Wel verwarmde hij de bijen door het plaatsen van twee liter heet water in de kast. Het aantal gevallen mijten was 1000-2500 per volk; geen bijen! Bij de voorjaarsinspectie bleek dat geen enkel volk moerloos was. Alle volken ontwikkelden zich verder goed. De imker is van mening dat deze extra behandeling in december zijn bijenstand heeft gered: alle onbehandelde volken in zijn omgeving zijn gestorven. Ondanks dit succesverhaal waarschuwen deskundigen tegen het verstoren van de bijen tijdens hun rustperiode.

Geraadpleegde bronnen:

1. Z.F. Glinski, J. Rzedzicki: Choroby Pszczol (PWN, 1983); (bijenziekten, (studieboek voor studenten aan landbouwhogescholen).
2. Pszczelarstwo (maandblad voor bijenteelt), nrs 1,2,3,4 (1984).
3. Poradnik Rolnika i Pszczelarza - Kalendarz Rodziny Wiejskiej 1984 (kalender voor boeren en imkers), RSW „Prasa-Książka-Ruch).

KO ZOET KAN

Herinnert u zich nog dat Ko Zoet in zijn rubriek van Imker tot Imker zich onlangs afvroeg of hij blij dan wel verdrietig zou moeten worden?

Het was in het juni-nummer en de aanleiding daartoe was een bericht en advertentie in de American Bee Journal. In dit Amerikaanse imkersblad werd verteld dat in Canada een door batterijen gevoed apparaatje in de handel werd gebracht onder de naam Bee Calm, dat een zodanig geluid kon voortbrengen dat bijen daardoor hun steeklust zouden verliezen.



Het Bee Calm apparaatje; hoog 7,5 cm, gewicht 60 gram.

Het ding, niet groter dan een aansteker, had voorlopige beproevingen ondergaan in een onderzoeksinstituut dat een naam heeft hoog te houden: het Beaverlodge Research Station, onderdeel van Agriculture Canada en gelegen in de Provincie (zeg maar deelstaat) Alberta, vruchtbaar, rijk aan honing en aardolie. Het leek te werken. Ko Zoet sprak er zijn verontrusting over uit dat, als het allemaal waar zou zijn een bijenhouderij voor iedereen ineens gerealiseerd zou kunnen worden en dat dat op zichzelf teveel van het goede zou zijn: teveel imkers, te weinig dracht, toenemende ziektes enz.

Mijn nieuwsgierigheid was echter gewekt en ik gaf aan een bevriend imker in Canada opdracht het apparaatje te kopen onder de voorwaarde dat ook hijzelf overtuigd zou zijn dat het tenminste enigermate zou werken.

Terug kwam niet het gewenste apparaat, maar een fotocopie van een artikel andermaal uit de American Bee Journal.

In dit artikel werd uit de doeken gedaan dat het ding onder uitgebreide proefomstandigheden niet bleek te werken.

ERUST ZIJN

Verhaal niet af.

Dat ik er dan toch nog verder op in ga komt omdat ik vermoed dat het verhaal niet af is. Ik zal vertellen waarom.

Als ik voor mijn bijenkasten loop en me in hun aanvliegroete ophoud, loop ik een goede kans op steken van mijn bijen. Het ene moment is die agressie groter dan het andere. Bij ophouden van dracht is de stekeringheid wel het grootst.

Toch kan ik me vlak voor mijn bijenkasten ophouden als - met een maaimachine - het gras weer eens een beurt moet hebben. Er treedt nauwelijks agressie op en ik ben er redelijk van overtuigd dat ik veel minder steeklust opwek met een werkende maaimachine dan zonder. De vraag is waarom? Is het het geluid van de machine? De uitlaatgassen soms? De trilling van de grond of de geur van het gemaaid gras?

De ontwerpers van het Bee Calm apparaatje kunnen een dergelijk soort ervaring gebruikt hebben bij het ontwerp. Ze gebruikten een geluidsofwekker die bestaat uit een luchttrilling van 6.000 keer per seconde (6 Khz.) Volgens het verslag in genoemd blad geeft het een nauwelijks hoorbare hoge pieptoon af.

Hoe verliep de proef?

De proef zelf bestond uit een vergelijking van agressiviteit op grond van het aantal uitgedeelde steken in een 6 cm grote, telkens nieuwe viltbal. Die viltballen werden aan een touwtje voor de vliegopening en boven de bovenlatten heen en weer geslingerd. Een totaal van 120 volken op 1½ bak was bij de proef betrokken. De agressie werd of opgewekt door hamerkloppen of door het uitnemen van een raat boven uit het volk. Als agressie-onderdrukker werden rook en de toonopwekker gebruikt en natuurlijk was er ook de „blanco“, dat is wél agressie opwekken maar verder niets doen. Bij alle proeven bleek dat rook de agressie altijd onderdrukte, maar dat de blanco en het Bee Calm apparaat nauwelijks van elkaar in effect verschilden, met andere woorden het Bee Calm apparaat deugde onder deze omstandigheden in het geheel niet.

En daarmee zou de kous af zijn als ik mijn maaimachine ervaring niet had en het vermoeden dat het verhaal niet teneinde is. Het wachten is dunkt me op degene die het geheel van waarnemingen en feiten aaneenbreit tot één geheel en daarbij de imkerpraktijk dienstig zou kunnen zijn.

(JW)

Bron:

American Bee Journal, April '85, pp251-253.

VIERDE INTERNATIONALE CONFERENTIE OVER TROPISCHE BIJENTEELT

De 'International Bee Research Association' in Londen heeft zonet aangekondigd dat een vierde conferentie op het gebied van de tropische bijenhouderij in het vooruitzicht ligt.

Het is algemeen bekend dat de bijenhouderij in de tropen voor veel verbetering vatbaar lijkt. Ook in verband met de voedselvoorziening zijn er juist in de drogere tropen mogelijkheden die nog onvoldoende uitgebuit zijn. Tegelijk mogen we ons niet verhelen dat heel wat honing voor de bereiding van alcohol bevattende drankjes gebruikt wordt. Honing zowel als was bieden mogelijkheden aan ontwikkelingslanden om via de internationale markt deviezen te verdienen.

De conferentie wordt in maart 1988 samengeroepen door de directeur van het agrarisch onderzoekcentrum dr. Abdel Rahim Shehata in Cairo, Egypte.

De redactie houdt u op de hoogte over verdere gegevens over de conferentie, zodra die beschikbaar komen. We vermoeden dat nogal wat lezers interesse hebben voor de rol van bijen in de samenhang van bijenhouderij, de landen van de derde wereld en westerse ontwikkelingssamenwerking. We houden u daarom op de hoogte. (Red.).



De heer Hugo Veerkamp uit Amsterdam zond de redactie het volgende:

Een vriendin van me is zonet naar Singapore verhuisd. Onlangs stuurde ze mij haar eerste brief. Sindsdien heeft die postzegel op geen enkele brief ontbroken.

Het betreft een honingbij genaamd Apis javana.



Het blijkt dat dit zegel deel uitmaakt van een serie waarop de volgende insecten staan afgebeeld: glazenwasser, cicade, kever, sprinkhaan en krek. Ik hoop dat de postzegelverzamelaars hiermede een dienst bewezen is.

Vleugels

Van tijd tot tijd ontvangt de redactie foto's van bijen, die van dichtbij, soms van zeer dichtbij zijn gemaakt. Opnamen die een klein deel van de bij weergeven, waarbij gebruik is gemaakt van een elektronenmicroscoop, een prachtig instrument om kleine details op de gevoelige plaat vast te leggen.

Wanneer de aangeboden foto's interessant voor publicatie worden geacht zullen ze in het vervolg onder deze nieuwe rubriek worden opgenomen.

Een tweetal foto's van de vleugel van de bij, gemaakt door de heer H.C.D. Smit te Schoorl, opent de rij.



Vleugeltip van de linkervleugel (SEM foto 40x)

Haren en golven

Wat bij het bekijken van de foto's direct opvalt zijn de korte haren, waarmee de vleugels bezet zijn. Ze zijn gekromd in de richting van het vleugeleinde.

Op de ene foto zijn duidelijk de aderen te zien.

Interessant is ook de golvende structuur van het vleugeloppervlak. De golven liggen ongeveer in de richting van de lengte-as van de vleugel. Loodrecht op de richting van de vleugelbeweging.

Behalve voor het vliegen worden de vleugels gebruikt voor het verplaatsen van lucht, zoals bij het stertselen en waaieren gebeurt.

Verschillende vleugelstanden

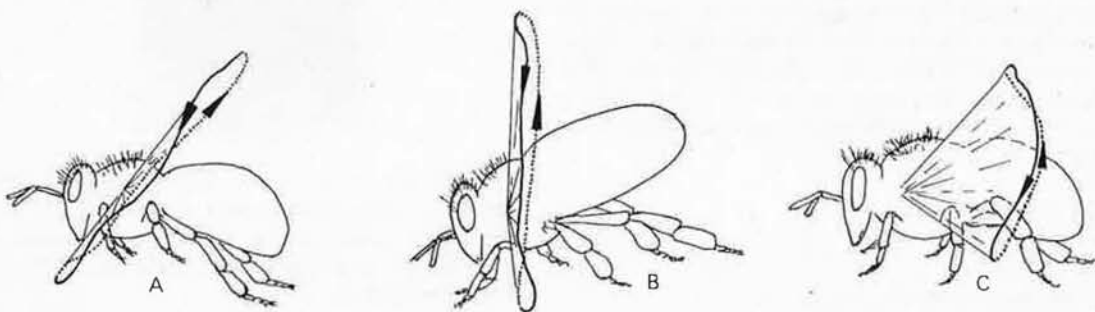
De stand van de vleugels ten opzichte van het lichaam is bij het stertselen en het vliegen nagenoeg gelijk. Bij het stertselen staat het lichaam voorover en maakt ongeveer een hoek van 30°C met de horizontaal. Vliend holt het lichaam iets achterover. Ook de baan, die de vleugelspitsen maken, is bij beide vleugelbewegingen ongeveer hetzelfde. Bij het vliegen gaat het vleugeleinde bij de neerwaartse beweging iets meer naar achteren.

Geheel anders is de vleugelstand wanneer er wordt gewaaierd. Het waaieren dient voor klimaatbeheersing in het volk.

Schuin achter elkaar staan de bijen dicht opeen op de vliegplank te waaieren.



Tekening: Baan, die het vleugeleinde aflegt, A bij het vliegen, B bij het stertselen en C bij het waaieren. (naar Wohlgemuth)



De bijen staan daarbij vaak zigzag-gewijs of scheef achterelkaar op de vliegplank. Bij het waaieren staan de vleugels meer achterwaarts. De stand van het lichaam vertoont veel overeenkomst met die van het vliegen.



Aders aan het einde van de linkervleugel (SEM foto 40 x)

Snelheden

Bij het vliegen bewegen de vleugels zich het snelst op en neer, 230-260 vleugelslagen per seconde. De gemiddelde vliegsnelheid bij stil weer en over vlak terrein is 8,2 m/sec, onbeladen, en 6,7 m/sec als de bij met volle honingmaag volkwaarts keert. De frequentie bij het waaieren ligt ongeveer tussen 120 en 150 Hz. Wat de vleugelsnelheid betreft ligt het stertselen tussen vliegen en waaieren.

In deze tijd levend is het moeilijk je in de geest te verplaatsen naar, zeg 100 jaar geleden. Oude foto's, gebruiksvoorwerpen en andere tastbare zaken helpen daarbij wel. Maar het toenmalige alledaags gesprek en de geest van de tijd met zijn in onze ogen gebrekkige communicatiemiddelen is moeilijk te vatten.

Nog moeilijker wordt het als we over de eeuwen heen willen kijken.

Eén aspect in de geschiedenis heeft daarbij onze bijzondere belangstelling. Dat is het leven van de bijen en de symbolische waarden die de tijdgeest daaraan van oudsher ontleende. Geen wonder. De bijen maakten ijverig honing en dat hangt in hoge mate samen met het geestrijk vocht dat we mede noemen. Bijenhouden en de magie van de dronkenschap horen tot op de huidige dag bij elkaar.

Zie ik het goed dan nam in heel Europa het bijenvolk een bijzondere plaats in in de menselijke huishouding. Daarbij behoort ook het aahzeggen aan de bijen van het overlijden van gezinsleden. Dit en andere aspecten van de bijenhouderij werd door mevrouw Anneke Buys uit Apeldoorn opgemerkt in een gedicht van de Engelse dichter Rudyard Kipling, de dichter van het Engelse imperium.

Hij leefde in het nabije verleden en stierf in 1936.

Omdat haar twee zonen zich nu ook tot immer ontwikkelen en zij dit gedicht in Kipling's boek "Puck of Pook's Hill" aantrof, vertaalde zij het voor hen. Gelukkig vergat ze ook Groentjes-lezers niet en hier is het dus.



LIED VAN DE BIJENJONGEN

Bijen! Bijen! Luister naar je Bijen!
"Verberg je voor je burens zoveel je maar wilt,
maar al wat gebeurt moet je zeggen aan **ons**,
anders geven wij je geen honing voor de verkoop!"

Een meisje in haar glorie
op haar huwelijksdag,
moet het haar Bijen vertellen,
anders vliegen ze weg.
Wegvliegen, - wegsterven -
achteruitgaan en je verlaten!
Maar als je je Bijen niet bedriegt
zullen je Bijen jou niet bedriegen.

Huwelijk, geboorte, begrafenis,
nieuws van over zee,
al waar je blij of droevig om bent
moet je de Bijen vertellen.
Vertel hen bij komen en bij gaan,
waar de waaieraars wuiven
want de Bijen zijn ongeveer
even nieuwsgierig als mensen!

Wacht niet dicht bij bomen
als de bliksem flitst;
en haat niet waar Bijen zijn
of ze kwijnen weg.
wegkwijnen - inkrimpen -
alles om jou te verlaten!
Maar als je nooit je Bijen bedroeft
zullen je Bijen jou nooit bedroeven!



VAN IMKER TOT IMKER

Ko Zoet

Vorige maand gaf ik terloops aan dat een broedruimte bestaande uit twee bakken simplexmaat of één met een groter type raammaat een zekere manier is om sterke volken te kweken.

Wat echter niet uit de verf kwam was dat sterke volken ook aparte problemen kunnen opleveren.

Die problemen lagen dit jaar bij mij niet zozeer aan de bijen alswel aan het moment dat ondergetekende zijn spulletjes bij elkaar pakte om met vakantie te gaan. Om te voorkomen dat ook de immen op stap gaan worden dan vaak maatregelen getroffen die de normale ontwikkeling van de volken op z'n kop zet. Laat ik uiteen zetten hoe het mijn tweede tuinvolk verging.

Op 5 mei was op de dubbele broedkamer een moerrooster gelegd met daarop de lage honingkamer. Op 20 mei waren 14 raten broed aanwezig over de twee bakken verdeeld. De kantraten zaten vol onrijpe honing (in de engelstalige landen spreekt men over „green honey” waarbij het woord „green” aangeeft dat de honing nog niet rijp is zoals onrijp fruit er ook nog „green=groen” uitziet) en de honingkamer was goeddeels verzegeld. Het laatste gaf duidelijk aan dat een tweede honingkamer al geplaatst had moeten zijn.

In de broedkamer waren enkele doppen in de melk. Op de bodemplank is toen een nieuwe broedkamer geplaatst met daarin een vijftal vellen kunstraat en twee raten met open broed. Uit beide broedkamers met broed werden alle raten licht afgeklopt voor controle op verborgen doppen maar ook om het moertje beneden het rooster te krijgen.

Na dit karwei is het moerrooster gelegd en vervolgens werd het volk weer opgebouwd in de oude opstelling.

Vervolgens is op 28 mei een broedaflegger gemaakt eenvoudig door de onderste broedkamer apart te zetten. De bakken broed boven het rooster werden gecontroleerd op redcellen, twee werden er uitgebrouwen, en één raat met eitjes en jonge larfjes uit de broedaflegger werd in de bovenste broedkamer gehangen. Door middel van een punaise werd dit raam gemerkt. De inmiddels volledig verzegelde honingkamer werd boven een uitlaat geplaatst en een lege honingkamer kwam er voor in de plaats.

Twee opmerkingen

Als het uitlaatbord wordt geplaatst, leg er dan een moerrooster op zodat darren die eventueel in de honingkamer aanwezig zijn de uitlaat niet doen verstoppen. Tijdens de inspectie op 28 mei waren de bijen verschrikkelijk agressief. Voorbijgangers op een 30 meter afstand werden zelfs aangevallen. Om de goede vrede te handhaven betekende het wel voortaan de volken voor dag en dauw inspecteren.

Ook de bijen van collega-imkers waren niet te genieten. Het kost dan wel enige verbeeldingskracht dat je met een „hobby” bezig bent. In en rondom Haarlem deed zich hetzelfde verschijnsel voor met de bijen. Hoe was dit elders in het land?

Om met de bijen door te gaan, op 10 juni werd er getuut en de inspectie van de enige raat met doppen (het raampje met punaise) was een fluitje van een cent. Gelukkig maar want bij elke storting doken de bijen nog steeds als spitfires naar beneden.

De volgende inspectie vond plaats op 7 juli.

In onder-en bovenbak was broed aanwezig. Ik had niet anders verwacht, want er werd fanatiek stuifmeel verzameld.

Hoe was de stand van zaken bij de broedaflegger met oude koningin?

Op gelijke datum had dit volk reeds 8 belegde raten waarvan vijf een plaatje met schitterend gesloten broed van lat tot lat.

Gelet op de komende drie weken vakantie zijn de drie mooiste raten gesloten broed verhuisd naar de onderste bak van de jonge koningin. Raten met losse honing kwamen er voor in de plaats als het bekende voorraadjie voor slechte tijden.

Zaterdag, 17 augustus streken wij weer neer op de thuishonk en zondag de achttiende streek een mooie zwerm neer in de top van een hoge den.

De eerste gedachte gaat dan uit naar de broedaflegger met oude koningin, maar deze dame die het al voor het derde jaar voortreffelijk doet, lady Brown heb ik haar genoemd, liep vrijmoedig over een raat en wist van de prins geen kwaad.

Het volk met jonge koningin bleek te hebben gezwermd. Waarschijnlijk heeft het inhangen van de drie raten gesloten broed het evenwicht in dit volk drastisch verstoord toen dit broed was uitgelopen. Van een mede-imker hoorde ik later dat ook bij hem de jonge koningin had gezwermd nadat het de vlieg-bijen van een aflegger erbij had gekregen.

Imkeren is vooruitzien, hoe te handelen in de toekomst?

Wordt er niet ingegrepen bij de broedaflegger dan is zes weken na het opzetten van dit volk zwermneiging aanwezig. Opnieuw is gebleken dat broed overhangen of laten afvliegen verplaatsen van moeilijkheden betekent.

De enige manier om zwermen te voorkomen is nog steeds het verwijderen van de koningin en dat heb ik bij een aantal andere broedafleggers gedaan.

Ruim twee weken vóór vertrek naar het vakantiedres zijn de oude moertjes uit de broedafleggers verwijderd (ik blijf dat een bijzonder onplezierig kar-

wei vinden). Het openen van de afleggers na tuten was de laatste actieve handeling van deze imker en toen kon er onbekommerd met vakantie worden gegaan.

Roverij

Roverij is in 99 van de 100 gevallen de schuld van de imker, hij laat in een drachtloze periode honingresten rond de volken achter of hij inspekteert de volken zonder een doek te gebruiken om de raten mee af te dekken. Bovendien is hetgeen wij „roven” noemen voor de bijen een dracht waarvan gebruik wordt gemaakt.

Er gaat aan dit verhaal nog iets vooraf.

De bovengenoemde zwerm werd niet gelijk geschept. Eerst heb ik op een verleidelijke plek een kastje met welriekende Bijenhuiskunstraat neergezet in de hoop dat verkenner dat nu juist de plek zouden vinden die ze zochten. Helaas, het mocht niet zo zijn dus moest ik met behulp van buurtbewoners en klamme handen hoog op de ladder.

De zwerm werd op een ander volk geplaatst met een snelgrobord als bodem. Dinsdag was het koud regenachtig weer en pas tegen de avond klaarde het op. De zwerm kreeg toen een kilo opgeloste suiker want er moest heel wat worden gebouwd. Woensdagochtend om half acht werd ik gewekt met de kreet: „Pap, je bijen zwermen en wij durven de fiets niet uit de schuur te halen. Kom je even?”

En daar sta je dan. Uit alles bleek roverij bij de zwerm. Goede raad was duur. Eerst is de voerbak met nog een klein restant suikerwater verwijderd en daarna is de vliegopening van de zwerm gesloten. Binnen tien minuten was alles weer rustig. In de loop van de ochtend nog een paar maal het vlieggat geopend maar telkens laaide de activiteit na enkele minuten weer hoog op van af-en-aan vliegende bijen richting noordoost.

En daar stonden mijn twee andere Nieuwvennepse volken!

De „rovers” bleken afkomstig uit het volk waarvan de zwerm was afgevlogen. Van je familie moet je het maar hebben blijkt dus ook bij de immen op te gaan. Wat blijkt hieruit? Ten eerste dat de regel een zwerm de eerste drie dagen niet te voeren vooral opgaat als het die dagen koud is geweest en de bijen zich op hun nieuwe standplaats nog niet hebben ingevlogen.

Wordt de zwerm over een grotere afstand verplaatst dan gaat deze regel uiteraard niet op, maar toch lijkt het me beter om de zwerm de eerste dagen met rust te laten. Als het geen hongerszwerm is dan moet er voldoende voedsel aanwezig zijn.

Verder is opvallend dat ruim 48 uren na het afkomen van de zwerm door het voeren geactiveerde bijen zijn teruggevlogen naar de moederstok. Daar is uitbundig gedanst en aldus opgegeven waar het bijenparadijs was te vinden. Na diep nadenken heb ik het volgende met sukses uitgeprobeerd.

In de avond is de zwerm met snelgrobord als bo-

dem opgepakt en 50 meter verder op het moeder-volk geplaatst. Vervolgens werd met enige spanning de vlieggatschuif geopend.

Tientallen ex-rovers die de hele middag opgesloten hadden gezeten buitelden over elkaar naar buiten en verdwenen linea recta in de vliegspleet van het moedervolk er onder.

Op zo een moment sta je in stille verwondering.

Opgesloten bijen worden in de schemer over 50 meter verplaatst, worden dan gelost en kiezen zonder een moment van aarzeling het 80 cm lager gelegen vlieggat vanwaar hun strooptocht is begonnen.

Het zal allemaal wel heel gewoon zijn, maar toch

de lezer *Schrift*

Gaarne wil ik de lezers van het Groentje kennis laten maken met een gebeuren dat mij onlangs is overkomen. Het was voor mij een uniek feit en ik heb hier ook nog nooit over gelezen of gehoord.

Op 6 augustus j.l. werd ik 's ochtends gebeld door een familie hier uit Nieuwkoop met de mededeling dat zij een bijenzwerm in de tuin hadden. Via de Rijks Politie waren zij in het bezit gekomen van mijn telefoonnummer. Het bleek ook nog dat we praktisch burens waren. Doordat ik sinds begin juni hier ben komen wonen was het niet eerder voorgevallen kennis met elkaar te maken.

Terug naar dat telefoontje. Zoals menig imker wel weet is dan een van de eerste vragen van mijn kant „weet u zeker dat het wel bijen zijn?” „Ja, dat was zeker”, want zij hadden een familielid uit Franeker op bezoek gehad en die had dat beaamt. Aangenomen mocht worden dat hij er iets van af wist omdat het familielid al enige jaren zelf imker was.

Verder bleek uit het gesprek dat de bijen daar al een hele tijd zouden zitten, want zij waren net teruggekeerd van een vakantie en de mensen die tijdens hun afwezigheid op het huis hadden gepast hadden enkele weken daarvoor de zwerm zien aanvliegen in de tuin. Daar ze er geen raad mee wisten hadden zij de natuur op zijn beloop gelaten en afgewacht tot de familie weer terug kwam van vakantie. Ik verwachtte een volk aan te treffen wat zich ergens in een holle ruimte had genesteld. Zonder me verdere voorstellingen te maken liep ik er dus maar eens heen.

Wie schets mijn verbazing toen ik daar een volk aantrof dat weliswaar op dat moment erg leed onder koude en nattigheid, maar ondanks dat, een volledige kolonie had opgebouwd in de open lucht, hangende aan een paar takken van een perenboom?

Bijgaande foto's geven hiervan een beeld weer.

zie verder volgende blz.



Nooit eerder meegemaakt

Zoiets had ik nog nooit eerder meegemaakt; een zwerm die was gaan bouwen aan de tak waar ze was neergestreken. En niet zomaar een klein stukje raat maar liefst zes grote uitgebouwde platen. Nadere bestudering leerde dat tussen de platen broed in alle stadia in ruime mate aanwezig was.



Een ieder weet wat de weersomstandigheden geweest zijn deze afgelopen zomer en des te meer was het een volkomen onbegrijpelijke zaak dat deze bijen hadden stand gehouden.

Dat dit niet ongestraft zo door zou kunnen gaan was duidelijk. Dat was ook de reden dat deze mensen nu een imker hadden geraadpleegd. Sinds een dag of wat was de activiteit van deze bijen namelijk dusdanig afgenomen dat men zich ongerust begon te maken. Er waren ook grote aantallen verkleurde bijen van de kolonie afgevallen getuige de vele dode bijen onder de zwerm.

Helaas had ik zelf geen kasten meer over of anderszins iets van behuizing, daar ik net was teruggekeerd uit Amerika na een verblijf aldaar van ruim een jaar. Voor mijn vertrek had ik mijn volken en kasten geschonken aan het Academisch Ziekenhuis van Leiden voor wetenschappelijk onderzoek. Een oplossing heb ik toen gevonden in het gebruik van een houten kist op zijn kant, waarvoor ik een wegneembare voorkant heb gemaakt met vliegopening. Twee klosjes aan de beide zijanten van de kist zouden moeten dienen voor de steun van de tak waaraan het volk hing.

Ik vond het namelijk onverantwoord om het volk in een lege kast te plaatsen of om de raten uit te snijden en in raampjes te plaatsen, dit zou ongetwijfeld ten koste gaan van een hoop broed en tevens een grote verstoring zijn van het volk.



Na wat „nauwkeurige” metingen verricht te hebben van de tak waaraan het volk hing ben ik heel voorzichtig aan het snoeien geslagen van de takken erom heen en als laatste werd de uiteindelijke tak op lengte afgezaagd en in de kist gehangen. Dit alles onder toezicht van een groot aantal toeschouwers die letterlijk over mijn schouders mee stonden te kijken.

Maar deze bijen waren kennelijk wel wat gewend en gaven geen kik (steek) en lieten de hele operatie gelaten over zich heen gaan.

De kast heb ik vlak onder de oorspronkelijke plek laten staan. Het verplaatsen naar mijn eigen tuin in de directe omgeving zou tot gevolg hebben dat de vliegbijen ongetwijfeld terug zouden vliegen. Om ze toch weer enigszins bij te laten komen heb ik de eerste dagen wat suikerwater gevoerd wat zeer snel opgenomen werd.

Aanvankelijk werd tevens nog een verontrustend aantal bijen die zich kennelijk nog in de kluit bevonden en reeds gestorven waren afgevoerd alsmede wat dode larven, maar al gauw was deze zaak gestabiliseerd en werd er driftig gevlogen. Ook van verdediging was weer sprake, want in de „buitenlucht” periode hadden veel wespen zich te goed gedaan aan deze uitstalling van gemakkelijk bereikbaar voedsel. Dit was snel afgelopen toen dit volk zich enkel weer hoefde te verdedigen bij de vliegopening. Nu loop ik dan nog wel met de vraag rond hoe dit volk straks in te winteren. Ik hoop zelfs nog twee broedramen van mijn bezette observatiekast te kunnen verenigen met dit volk tot één volk. Eenieder die hiervoor een goed advies aan de hand kan doen is welkom.



Mijn adres is
Ed Revoort
Dorpsstraat 12-A,
2421 BA Nieuwkoop.
Tel. 01725-2164.

VRAAGT U MAAR

Zwermkastjes (2)

„Als vervolg op het stukje in het septembernummer (p.236) over het gebruik van zwermkastjes door Afrikaanse bijenhouders, wil ik nogmaals een poging ondernemen om informatie over dit onderwerp bijeen te brengen. Ik zou dan ook iedereen, die iets heeft te vertellen over „zwermkiepsen“ e.d. willen aansporen de redactie met reacties te overspoelen. Mijn bijdrage bestaat uit het citeren van een deel van een artikel in „Scientific American“ van enkele jaren geleden. Hierin doet Thomas D. Seeley verslag van zijn onderzoek naar het gedrag van bijenzwermen, in een artikel getiteld „Hoe honingbijen een tehuis vinden“. Hier een (vertaald) citaat daaruit: „Onder de toepassing van wat we wisten over hoe honingbijen over nestplaatsen oordelen, ontwierpen we een lokkast, dus een kast die tot doel had om bijenzwermen te vangen. Uiterlijk is de kast niet meer dan een kist die aan een boom wordt gespijkerd, maar de afmetingen ervan, de toegang ertoe en de hoogte boven de grond zijn aangepast aan de voorkeuren van de bijen en maken het op die manier een ideale nestplaats.“ Met hun zwermkasten hebben de auteurs hiervan honderden zwermen gevangen in de buurt van Ithaca, New York. Helaas vermelden zij ook geen details van hun zwermkastjes - die overigens ook hier in een vergelijkbaar klimaat - heel goed zouden moeten werken. Ik heb ze geschreven om meer gegevens met het risico ook daar in een soort vragenhoekje terecht te komen“.

Zoals de oplettende lezer zich zal herinneren was het de heer Veerkamp uit Amsterdam die de eerdere vraag stelde en er nu uitvoerig op terugkomt. Het is een fascinerend onderwerp en men mag er de conclusie aan verbinden dat hij met het vorige antwoord niet tevreden was, althans hij wil meer over in Nederland toepasbare technieken weten. Hij merkt daarbij nog op dat in het Bijenhuis een „zwermlokmiddel“ te koop is.

Mijn antwoord thans puntsgewijs:

- de redactie zou niets liever willen dan overgestroomd te worden met reacties, zoals ook in het eerdere antwoord verzocht.
- het bewuste artikel van Sealy, reeds eerder in het Groentje besproken, kwam volgens mijn persoonlijke aantekeningen, neer op het bouwen van 276 verschillende kasten die over vier zomers op de beschreven wijze aangeboden werden en voor de helft bezet werden met zwermen. Er was voorkeur voor een nestinhoud van gemiddeld 45 liter en dat was altijd meer dan 10 en minder dan 100 liter. De toegang diende altijd meer dan 50 cm² te bedragen en bevond zich liefst 2 meter boven de grond, en zat in de bodem van de kist, was gericht op het zuiden. Ook was er een voorkeur voor een

lokkast voorzien van raat. Ik heb in mijn aantekeningen geen verwijzing gevonden naar (statistische) betrouwbaarheid van de uitkomsten en ik vermoed dat hier in de eerste plaats sprake is van tendenzen.

- het zwermlokmiddel van het Bijenhuis bestaat uit een kruidenmengsel dat verondersteld wordt aantrekkelijk te zijn voor zwermen. De samenstelling is een geheim van de fabrikant in Duitsland. Zwermen kunnen ongetwijfeld gelokt worden door een geschikt feromonenmengsel uit het chemisch laboratorium en ik meen te weten dat men daar ook wel mee experimenteert. Praktische toepassing voor het vangen van zwermen is me nog onbekend.

(JW)

BIJEN ONDER NARCOSE

Vraag:

Tijdens een recente praatavond van een Veluwe sub-vereniging, waar een van onze redactieleden aanwezig was, kwam de vraag ter sprake welk chemisch middel toegepast kan worden bij het succesvol verplaatsen van een bijenvolk op korte afstand. Een aanverwant probleem omtrent het gebruik van een dergelijke middel bij het verenigen van volken werd eveneens ter sprake gebracht.

Antwoord:

Het onder narcose brengen van bijenvolken behoort tot de „paardenmiddelen“, die slechts in uiterste instantie benut moeten worden. Het salpeterlapje, een beproefd middel bij de oude korfimerij, werd aanbevolen om de bijen tijdelijk onder narcose te brengen. In hoeverre hun geheugen daardoor werd uitgeschakeld blijft een open vraag. Wel is men het er over eens dat het gebruik daarvan nogal een forse ingreep op het volk betekent.

Bij lachgas (N₂O of distikstofoxyde), dat hetzelfde doel beoogt, bleek de dosering het probleem te zijn, niettemin zou de uitwerking voor wat betreft het geheugenverlies goed zijn. Het wordt verkregen door ammoniumnitraat (ammonii nitras, NH₄NO₃) te verhitten op 250°C.

Naar verluidt wordt één mespuntje ervan in de Dathépijp aanbevolen voor een éénbaksvolk en een mespunt voor een tweebaksvolk. Men doet hiertoe eerst een bodempje tabak in de pijp, vervolgens het mespunt(je) ammoniumnitraatkristallen en ten slotte nog wat tabak. Het middel is goedkoop en verkrijgbaar bij de apotheek. Lachgas is explosief, het laatste beetje kan tot een knalletje aanleiding geven.

Bij het verenigen van volken blijkt ook ether te kunnen dienen. Men spuit 10 tot 15 cc met een injectienaald

zie verder pag. 280

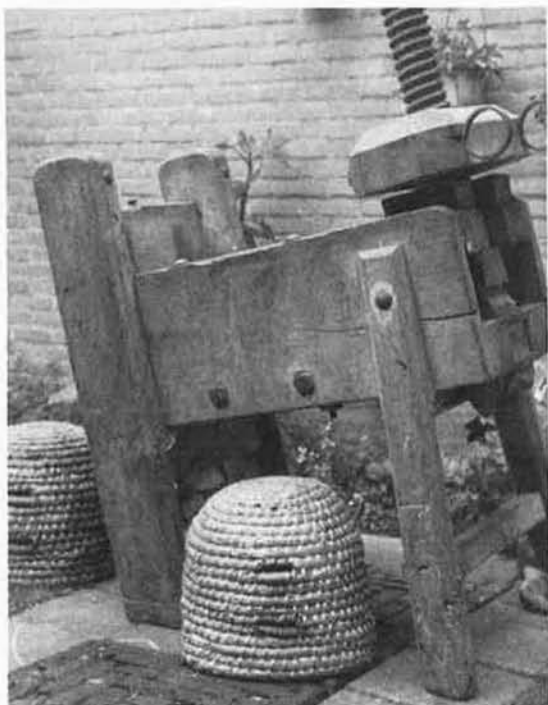
op de bodemschuif van de verenigde volken en de vereniging verloopt zonder enig probleem. In „Das Imker-ABC“ van Jacoby wordt 20 tot 30 cc ether aanbevolen, doch dat is blijkens de ervaringen bij de Varroabestrijding absoluut te veel. Ook „Der Schweizerische Bienenvater“ maakt melding van ether voor dit doel.

Naar verluidt zou Tri (trichlooraethyleen) een overeenkomstige uitwerking te hebben, doch daarover is ons niets verder bekend.

Het fragmentarische antwoord van de mogelijke „hulpmiddelen in laatste instantie“ bij het verplaatsen van bijenvolken binnen hun vliegbereik, het verenigen van volken en mogelijk ook het ingrijpen bij introductie van een koningin, heeft slechts ten doel dit vraagstuk in zijn algemeenheid aan de orde te stellen. Gaarne ontvangt de redactie nadere berichten omtrent ervaringen in dit verband, alsmede een visie op deze materie van meer terzake kundigen.

Vraag:

„Onlangs ben ik in het bezit gekomen van een originele oude honingpers. Hij is van het type blokpers. Een familielid tikte hem jaren geleden op de kop bij een veiling ergens in de buurt van Deventer. De bedoeling was er een geraniumbak van te maken voor in de tuin. Gelukkig kwam het daar niet van en hij verdween in een schuurtje bij het openhaardhout, de kippen en de muizen.



... een bak op vier poten uit zware stukken grenen en eikenhout ...

De pers bestaat uit een bak op vier poten en is samengesteld uit zware stukken grenen en eikenhout, waarin een rooster en aftaptuit. Een zwaar houten blok kan scharnierend opgehangen worden en d.m.v. een houten spindel met enorme houten moer worden bewogen om de nodige perskracht op de uit te persen honing raten uit te oefenen. Deze werden daartoe, nadat zij uit de korven waren gesneden in een perszak gedaan. Aan de moer zitten nog ijzeren ogen, waardoorheen een spaak kon worden gestoken voor extra kracht.



... houten spindel met enorme houten moer ...

Aan de tuitzijde zijn, op het front, initialen aangebracht in de letters WVH, alsmede het jaartal 1845.

Graag zou ik meer willen weten over de afkomst van deze pers, de naam van de maker en de vroegere gebruikers.

Wie kan mij hierover berichten?

Ook kom ik graag in contact met liefhebbers van dit museumstuk.

Dit vraagt de heer J. Dijs uit Hoogeveen, welbekend als voorzitter daar. De redactie wil gaarne behulpzaam zijn om, als het even kan, dit raadsel op te lossen en wacht uw reacties af.



... de initialen WVH en het jaartal 1845 ...

MEDICINALE PLANTEN- EN BIJENTEELT J.J.S.

Naar aanleiding van eerdere publicaties in het Groentje over de Rode Zijdeplant (*Asclepias incarnata*) ontving de redactie enige interessante gegevens over medicinale drachtplanten in relatie tot de bijenteelt, in welk verband ook de Rode Zijdeplant ter sprake kwam.

De inzender was imker Rob Leopold van de "Cruydhoeck" uit Groningen, die in het voorjaar tijdens een uitzending van "Ja Natuurlijk" een pleidooi hield voor de aanplant van drachtplanten. Zijn informatie, die in het kort zal worden weergegeven, is ontleend aan "Heil- und Gewürzpflanzen", band XII van mei 1929 en wel met het opschrift als hierboven aangegeven.

Het betreft een artikel van prof. dr. Béla Páter uit Klausenburg (Siebenbürgen), waar o.a. het volgende wordt geschreven.

De medicinale plantencultuur kan zeer goed samengaan met de bijenteelt, ja de laatste kan zelfs de eerste vervolmaken zodat de inkomsten van de medicinale plantencultuur zonder extra investeringen aanmerkelijk kunnen worden verhoogd.

Als voorbeeld uit eigen ervaring noemt schrijver de veelkleurige Malvacultuur (kaasjeskruidfamilie), die in de nabijheid van een bijenstand was aangelegd en bovendien de voortreffelijke malvahoning opleverde. De meeste in zijn land voorkomende medicinale planten zijn tevens goede honingplanten. Het was opmerkelijk dat blijkens zijn waarnemingen giftige planten door de bijen werden gemeden.

De aanplant van medicinale planten als drachtbron acht hij van wezenlijk belang, speciaal voor de periode ná de lindebloei als de natuur het voor wat betreft nectar en stuifmeel laat afweten. Hij noemt daarbij met nadruk de *Hyssop*, *Andoorn* en het *Kattekruid* (*Nepeta mussinii*). Deze drie planten zijn rijkbloeiend en worden door de bijen intensief bevolgen; alle drie bloeien vanaf eind juni tot laat in de herfst. Allen zijn blijvende planten die weinig eisen stellen. Verder noemt hij nog *Melisse* en *Salie* als populaire planten rond de bijenstand.

Een uitermate bijzondere plant die echter als medicinale plant nauwelijks in aanmerking komt is de *Asclepias syriaca*. De wortel ervan en het melksap zouden gebruikt worden tegen asthma. Uit de bloem van de *Asclepias* zou suiker bereid kunnen worden, zo hoog is het suikergehalte, een bewijs dat de *Asclepias* een voortreffelijke drachtplant is.

Tijdens de bloei, die na de linde aanvangt en meerdere weken aanhoudt, hangen de bijen van 's morgens vroeg tot laat in de avond aan de schermvormvormige bloemtrossen en zuigen drupsgewijs de afgescheiden nectar op.

De honing van deze plant is bijzonder, donkerbruin en zeer aromatisch.

Van redactiewege wordt opgemerkt dat de nectarproductie van de *Asclepias incarnata* (eerder besproken) en de *A. syriaca* vermoedelijk op een zelfde niveau zijn gelegen. Eerstgenoemde is afkomstig uit het zuidwesten van Amerika, de bekende plant waarop de Monarch-trekvlinder overwintert. De eerste ervaringen van de *A. incarnata* in ons land zijn zeer goed en de resultaten beantwoorden geheel aan de haar toegeschreven eigenschappen. Eenmaal aangeplant woekert ze op dezelfde wijze voort als bijv. het Lelietje-der-dalen, alleen de wortels van de *Asclepias* zitten aanmerkelijk dieper in de grond. Het artikel wordt voorts afgesloten met een aanbeveling voor de volgende voortreffelijke medicinale, tevens drachtplanten, t.w. alle muntsoorten, de *Allant*, *Borago* en *Phacelia*.

Het proefstation waar de schrijver werkzaam is besteedt bijzondere aandacht aan de vermeerdering van medicinale planten, zodat ook de imker voorzien kan worden van vers en kiemkrachtig zaad.

Hoewel dit artikel van 1929 dateert is de inhoud nog altijd actueel.

bijenplant in beeld

Arjen Neve

kolkwitzia

Uit China.

Het geslacht *Kolkwitzia* is genoemd naar professor R. Kolkwitz, die van 1823-1957 leefde, en als directeur was verbonden aan het rijksinstituut voor watergrond en luchthygiëne te Berlijn. Hij publiceerde over plantenfysiologie.

De naamgever Graebner zal Herr Kolkwitz ongetwijfeld met deze naamgeving hebben willen eren.

De plant is inheems in China. In 1901 werden de eerste zaden naar Groot-Brittannië overgebracht. De Britse kwekers hebben veel geduld moeten opbrengen, want ze moesten tot 1910 wachten om de eerste plant in bloei te zien.

Eén soort

Het geslacht *Kolkwitzia* kent maar één soort, de *amabilis*, en behoort tot de familie van *Caprifoliaceae*, de Kamperfoelie-achtigen. De bekende *Weigelia* is verwant, maar *Kolkwitzia* is sierlijker. Het is een zich sterk vertakkende struik, die 2-3 meter hoog kan worden. Jonge twijgen zijn aanvankelijk viltig behaard, op latere leeftijd worden ze kaal en hebben een bruinrode kleur.

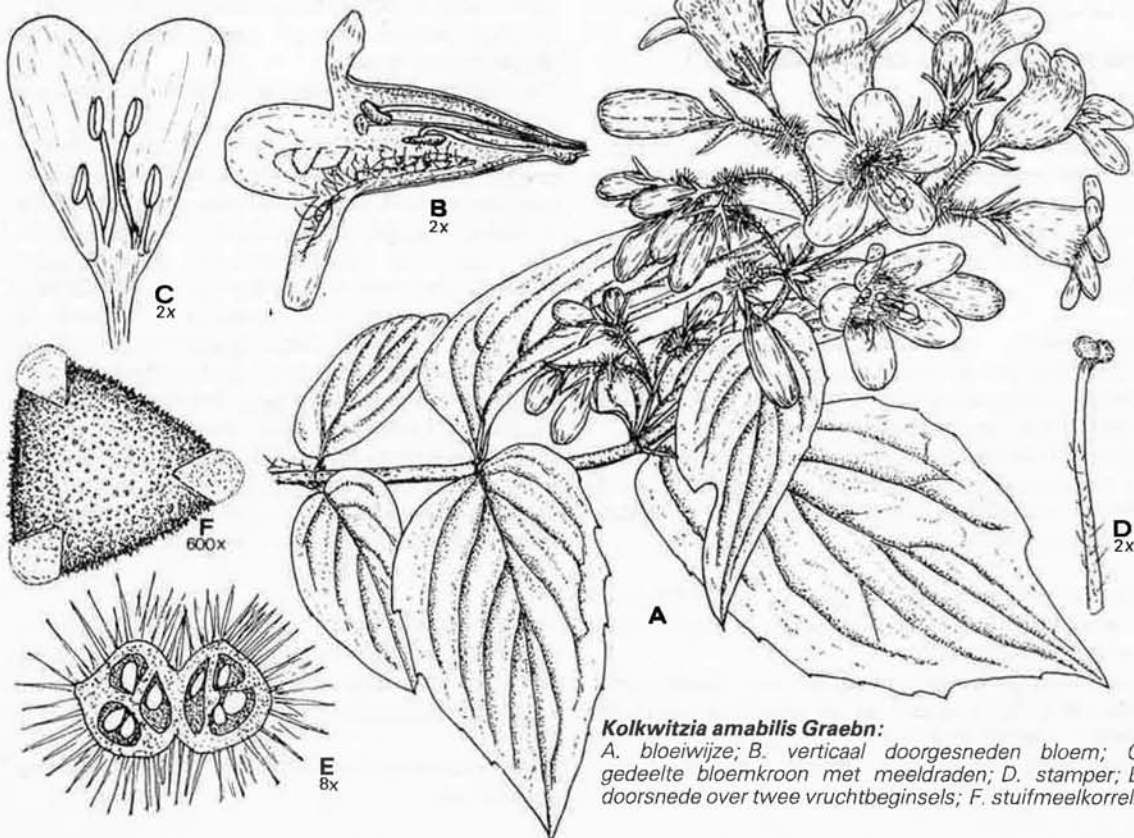
De frisgroene bladeren zitten overstaand aan de twijgen en hebben een beharing op de nerven en langs de randen.

Eind mei begin juni staat de struik in volle bloei. De bloemen staan in schermvormige bloeiwijzen aan het einde van korte bebladerde twijggjes. Ze zijn twee aan twee ter plaatse van het vruchtbeginsel met elkaar vergroeid. Soms staat het ene bloempje iets hoger dan het andere.

De bloemsteel, het vruchtbeginsel en het steeltje daarboven zijn met stijve haren bezet.

Hoewel het vruchtbeginsel driehoekig is, ontwikkelt zich daarin maar één zaad.

Tijdens de bloei staat de as van de klokvormige bloem horizontaal. Gemakkelijk voor de bezoekende insecten. De bloemkroon heeft een prachtige rose-lila kleur. In de bloemopening aan de binnen onderzijde een witte vlek met daarop oranje-kleurige strepen, die de insecten de weg naar het inwendige van de bloem moeten wijzen. Ze vinden daar aan de basis van de bloem in een uitholling van de bloemkroon de nectar.



***Kolkwitzia amabilis* Graebn:**

A. bloeiwijze; B. verticaal doorgesneden bloem; C. gedeelte bloemkroon met meeldraden; D. stamper; E. doorsnede over twee vruchtbeginsels; F. stuifmeelkorrel.

Een bij verdwijnt dan geheel in de bloem en komt automatisch met de bovenzijde in aanraking met helmknoppen en de stempel, die zich boven in de bloem bevinden. Als de bij teruglopend weer naar buiten komt is het borststuk aan de bovenzijde geheel met stuifmeel bepoederd. De meeldraden, 2 lange en 2 korte, zijn deels met de bloemkroon vergroeid.

Uitzondering die de regel bevestigt.

Een karakteristieke eigenschap van de honingbij is de bloemvastheid.

Dat is heel goed te zien in een wegberm waar de witte honingklaver en de akker-honingklaver, met gele bloemen, door elkaar staan. Bijen die op de ene soort vliegen zullen beslist de andere niet aandoen. Blijkbaar bevestigen bij de bijen ook de uitzonderingen de regel. Uit meerdere waarnemingen is me gebleken dat bijen, die op de *Kolkwitzia amabilis* vlogen, zo nu en dan ook de *Allium X aflatunense*, met die grote lila bloemhoofden, aandoen, als ze in de buurt staan. Verwonderlijk, want noch in kleur noch in vorm is er enige gelijkenis tussen beide bloemsoorten. Het zou de geur kunnen zijn.

Voor tuin en plantsoen.

De *Kolkwitzia amabilis*, waarvoor nog geen Nederlandse naam is bedacht, is een ideale struik voor tuin en plantsoen. De bloemenpracht komt het meest tot zijn recht als de struiken solitair of op ruime afstand zijn geplant. Ze kunnen zich dan vrijelijk naar alle kanten ontwikkelen.

Hij is winterhard, kan bij strenge vorst wel terugvriezen, maar herstelt zich door nieuwe uitlopers. Er is een variëteit, de cv. „Rosea” (Moerheim), waarvan de bloemen een donkerder rose kleur hebben. Vermeerdering kan geschieden door zaaien of zomerstek in juni.



Met weinig stuifmeel de winter in kan best

Algemeen heerst de mening, zegt Wolfgang Golz in de **NWDIZ (1985/9)**, dat veel stuifmeel tot flinke broedaanzet leidt en gebrek er aan de broeddrift vermindert. Maar de onderzoeken van Wille (Liebefeld) bevestigen deze veronderstelling niet, merkt Golz op. Uit eigen ervaring leerde hij dat het in tijden van nood voldoende is de bijen te voeren met koolhydraten. Men kan ook gemakkelijk vaststellen dat gevoerde volken meer stuifmeel halen dan ongevoerde. Logisch, want bij aan voedselgebrek lijdende volken neemt de hoeveelheid broed af en vermindert de prikkel om stuifmeel te verzamelen. De hoeveelheid stuifmeel die tijdens de najaarsvoeding aanwezig

is, heeft vermoedelijk ook geen invloed op de wijze waarop het volk de winter doorkomt. Golz denkt daarbij aan de totaal verregende zomer van 1980 waarna de volken met een minimale hoeveelheid stuifmeel de winter ingingen. Niettemin verliep de uitwintering prima.

Een nieuwe bedrijfsmethode, maar niet voor iedereen...

In hetzelfde nummer van de NWDIZ bespreekt redakteur Eickmeyer een door W. Berner ontwikkelde bedrijfsmethode die helemaal gericht is op de voorjaarsdracht. Berners methode zou vier droomwensen van de imker vervullen:

1. Bij het begin van de fruitdracht hebben de volken reeds vier bakken broed.
2. Er is geen zwermprobleem meer.
3. Drie ingrepen per jaar zijn voldoende.
4. De Varroa krijgt nauwelijks kans.

Mijn liefje, mijn liefje, wat wil je nog meer...

Uitvoerig beschrijft E. de methode. Deze komt er in het kort hierop neer dat het volk na de voorjaarsdracht gesplitst wordt in een deel dat de oude moeder krijgt en een broedaflegger die een bevruchte jonge koningin krijgt. Tot begin september worden beide (uit twee bakken bestaande) volken gevoerd en ingewinterd. In de tweede helft van oktober(!), als er geen broed meer is, worden ze verenigd. De jonge moeder komt boven het oude volk. Naar een koningin hoeft niet gezocht te worden en het mammoetvolk gaat op vier bakken de winter in. Eickmeyer heeft het ook eens geprobeerd: in de herfst van 1983 verenigde hij, met veel pijn in het hart - zijn vrouw verklaarde hem bijna voor gek -, twee zeer sterke volken. En om een lang verhaal maar kort te maken: zo ongeveer alles liep mis. Het volk had in het voorjaar in slechts twee bakken broed, er werd lustig gezwerm, aan drie ingrepen had E. lang niet genoeg. Van Varroa had hij inderdaad geen last, maar dat was voor het experiment ook al niet het geval. E. komt tot de slotsom dat deze methode „voor een grote groep imkers niet zo geschikt is”. Maar daar voegt hij - heel sportief - aan toe dat Berners idee (verkrijgbaar in brochurevorm) veel interessante discussiestof in zich bergt.

De proef nog eens herhalen, nee, dat doet Eickmeyer niet.

En zijn Nederlandse Sprokkelwaarcollega heeft daar volledig begrip voor...

Otto de Kat

IMPORTANT REPRINTS

POLLEN LOADS OF THE HONEYBEE, Dorothy Hodges (1974)
price including postage DF112/£26.50.

FEMININE MONARCHIE, Rev. Charles Butler (1923)
price including postage DF123/£29.00.

Postgiro/CCP Account Number 29 179 4408

1985 lists now available from -

International Bee Research Association
Hill House, Gerrards Cross, Bucks SL9 0NR, England.

BOLLEN VOOR BIJEN

Wim Langayroux

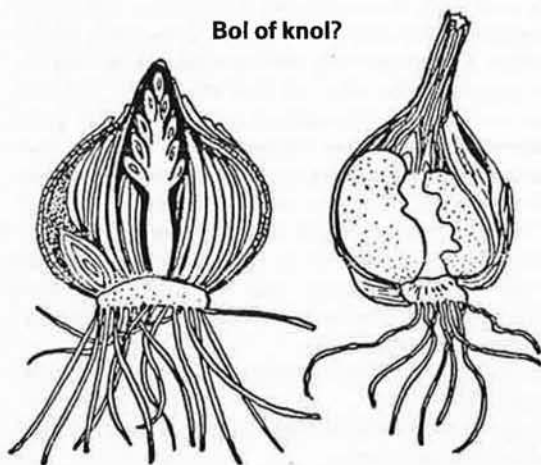
Zodra de zon in 1986 weer wat kracht begint te krijgen zien we de eerste voorjaarsbodem zoals de winterakoniet, de krokus en het sneeuwklokje. We hebben soms al een kijkje kunnen nemen op de West-Friese Flora waar we alle resultaten van de veredeling, broei etc. ten toon gespreid zien. Het is jammer dat wij meestal in de buurt geen open-lucht park hebben zoals de Keukenhof want dan zouden we dicht bij huis kunnen zien wat men met bollen en knollen in de eigen tuin kan doen. Ons land mag dan bekend staan om zijn bollenteelt, het gebruik van al dat mooie materiaal in onze tuinen staat nog in de kinderschoenen.

Bol of knol?

Wat zijn bollen eigenlijk?

Bollen zijn over het algemeen makkelijk te herkennen. De bol is opgebouwd uit laagjes, de rokken die tesamen de provisiekast van de plant vormen. Daarnaast kennen we ook knollen zoals de aardappel, de dahlia en de anemoon. Hier zijn geen rokken aanwezig maar bestaat de 'bol' uit een massief lichaam. De knol is eigenlijk een opgezwollen deel van de stengel. Over het algemeen zien we bijen niet op tuintulpen vliegen. Tulpen leveren kennelijk onaantrekkelijk stuifmeel en geen nectar.

Bol of knol?



Bol- en knolgewassen zijn beide planten met reservevoedsel. Belangrijkste verschil: een bol (bijv. de hyacint, links) heeft rokken, als een ui; een knol (bijv. de gladiolus, rechts) is massief, als de knol van een aardappel.

Bron: Bol- en knolgewassen, E. Lammerts, Prismapocket 2067.

Het Bijenhuis heeft ook nu weer volop bloembollen van crucussen, tulpen en andere voorjaarsdrachtplanten. Als u het handig speelt zelfs met 10% korting, zie advertentie laatste bladzijde. (Red.)

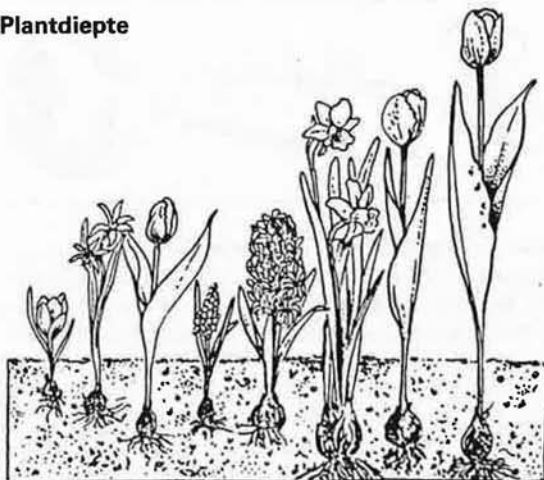


HET BELANG VAN DE NEDERLANDSE BLOEMBOLLEN

Soorten	Productie in ha. 1984	Productie x 1 miljoen stuks
Tulp	6.002	2.100
Gladiol	2.042	1.565
Narcis	1.552	450
Lelie	1.774	370
Iris	1.104	640
Hyacint	909	165
Dahlia	398	50
Krokus	475	370
Overige	244	1.690
Totaal	14.500	7.400

Bron: NCR, jan '85

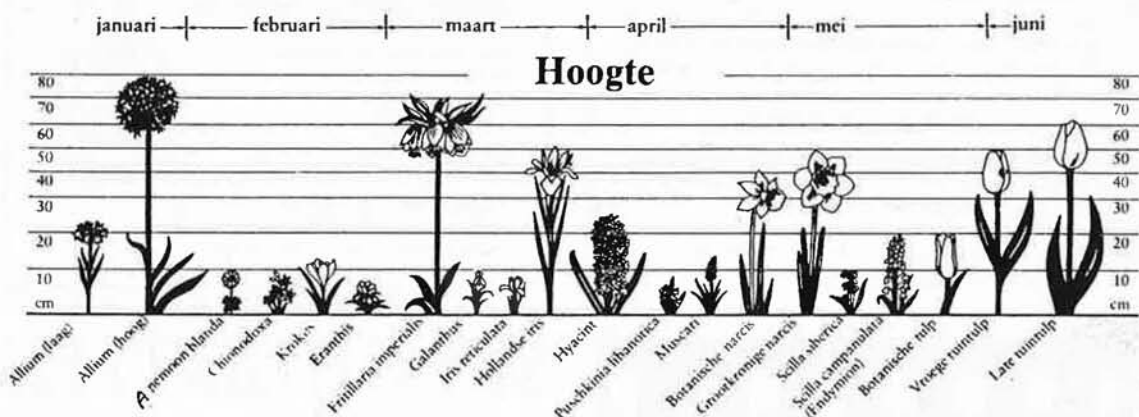
Plantdiepte



Een goede vuistregel: plant bollen tweemaal zo diep als de bol hoog is. Dat wil zeggen, er moet tweemaal zo veel grond boven de bol komen als de totale hoogte van de bol is.

Bron: Prismapocket 2067.

Plantaanwijzingen voor bloembollen.



Bron: Voorlichtingsbureau Bloembollen, Lisse

Bijgoed

Voor de beroepsteelt zijn kleinere bollen en knollen bijzaak en men noemt deze groep dan ook bijgoed. De tulp is commercieel de koning der bollen (zie tabel).

Het bijgoed mag dan voor de teelt bijzaak zijn voor bijen zijn ze Beregoed!!!

Een bijkomend voordeel van het meeste bijgoed is dat het om bollen en knollen gaat die je jarenlang op een plaats kan laten staan. Veelal breiden ze zich nog spontaan uit!

Als U bijgoed koopt let er dan wel op dat U flinke hoeveelheden aanschaft. Twintig krokussen vallen in een beetje tuin geheel in het niet. Persoonlijk zeg ik altijd; Hoe meer hoe beter. Maak bij het planten flinke groepen en zet de bolletjes niet op strakke rijtjes.

Bollen voor bijen zijn:

Allium, Sierui
Chionodoxa, Sneeuwroem
Colchicum, Herftijloos
Crocus
Fritillaria, Keizerskroon
Galanthus, Sneeuwkllokje
Hyacinthus
Leucojum, Lenteklokje
Muscari, Druifhyacin
Scilla
Tulipa species (botanische tulpen)
Dahlia (mignon)
Helianthus tuberosus (aardpeer, topinambour)

Succes met planten en maak van Nederland een echt BOLLENBIJLAND.



**STICHTING
PROEFBIJENSTAND
"AMBROSIOUSHOEVE"**

Tips oktober 1985

- Indien u nog geen zekerheid hebt, of er Varroamijten in uw volken zitten, kan men een diagnose met tabaksrook uitvoeren.
- Voor het uitvoeren van een Varroa-diagnose dient men nauwkeurig de C.A.D.-richtlijnen te volgen.
- Leest u het Varroa-bestrijdingsadvies van het septembernummer nog eens door om te weten hoe u de bestrijding moet uitvoeren.
- De wasmul van de **gehele** stand de dag na de beroking verzamelen en opsturen voor onderzoek naar het C.A.D. Bijenteelt, Tilburgseweg 32, 5081 NG Hilvarenbeek.

- Zorg ervoor dat de kasten of korven in de winter afgeschermd kunnen worden d.m.v. overkapping of door een stuk plastic over de kasten vast te maken.
- Besteed de nodige aandacht aan de verzorging van de reservevoorraad raten. U kunt de Nose-masporen op de raten doden door 7,5 ml ijsazijn per broedbak in een bakje met watten te gieten en bovenop de kastentoren te plaatsen. De damp van ijsazijn zakt dan over de raten. Na een week zijn de raten ontsmet.
- Ook de wasmot moet in de reserveraten bestreden worden. Dit kan d.m.v. 1) afzwavelen, 2) ijsazijn, 3) met een nieuw middel SAN 401, 4) motteballen. binnenkort verschijnt er een artikel over de wasmotbestrijding in de bijenbladen.
- De komende winterrust geldt alleen voor uw bijen. De imker dient deze periode te benutten door het vergaren van kennis, het onderhoud van hulpmaterialen en de zorg voor voedselvoorziening = dracht.

**BIJENSTAND Fa. H.T. VAN DAM & ZN.,
JUBBEGA (Fr.), ☎ 05165 - 13 82**

kan U alles leveren voor de moderne bijenteelt.

Kunstraat, bijenwoningen en onderdelen uit eigen werkplaatsen. Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen. Tevens voor **weder-verkoop** diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten.

Vraagt onze prijscourant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

Slecht geheugen?

**VERGEET NOOIT MEER
namen, gezichten, data, getallen,
adressen, afspraken, jubilea, enz.
Ontdek het geheim van
een ijzersterk geheugen**

en hoe u o.a. vreemde
talen in een
recordtijd leert!
Vraag GRATIS
PROSPECTUS aan

MEMOSCHOOL, afd. BT
Antwoordnr. 465, 2060 VE Bloemendaal
(Postzegel plakken is niet nodig).



Folbex® VA

**effektief
tegen Varroa**

**WIJ
GEDENKEN**



Na een ernstige ziekte overleed op 6 april 1985 ons trouwe bestuurslid **Henk Jager** in de leeftijd van 52 jaar. Met hem hebben wij een toegewijd lid, organisator, leraar bijenteelt en een zeer vakkundig imker verloren.

Bestuur en leden,
sub-vereniging Emmen.

Op 5 september overleed ons bestuurslid **Lammert van 't Goor**. Wij verliezen in hem een actief lid, die de Bijenvereniging Hierden lange tijd heeft gediend.

Bestuur en leden
afd. Hierden.

SPEURBIJTJES

Opgave schriftelijk. Tarief: 20 woorden f 7,50, elk woord meer 35 cent; te voldoen bij vooruitbetaling door storting op giro 846801 t.n.v. VBBN Wageningen. De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud.

TE KOOP: 6-kastraampjes, simplex houten voerbakken (eterniet/bitumix/glas), honingkamers, losse raampjes, koningin-roosters, benodigdheden inzetten kunstraat, handschoenen, afstandsblakjes, voerflessen (ballonnen), bijenvegers, bijenkappen/hoed, etc. tegen sterk gereduceerde prijs. ☎ 08370-13674 na 18.00 uur.

TE KOOP: 5 goede bijenvolken in spaarkasten, niet duur, ☎ 01719-14538.

TE KOOP: mooie ingevoerde wintervolken ad. f 120,-, ☎ 08375-2982, Rhenen (Utr.)

GEVRAAGD: door beginnend imker: spaarkasten met bijen, slinger, raampjes, evt. alle toebehoren. ☎ 075-289341.

The Indian Bee Journal, international in appeal, keeps you up to date with Beekeeping Developments in India and the world. Annual subscription rate: individuals \$ 7.00, Institutions and corporate bodies \$ 10,-. Write: Managing Editor, 1325 Sadshiv Peth, Pune 411 030, India.

De STICHTING TOT BEHOUD VAN DE NEDERLANDSE BIJ

houdt haar jaarlijkse donateursdag op 2 nov. in de Reehorst te Ede, aanvang 10.00 uur, met als spreker prof. Ir. P. Tideman; demonstr. kunstraat maken; ervaringen met mierezuur als Varroabestrijding.

Voor informatie,
secre.: Notenstraat 4,
6982 CK Doesburg
Telefoon 08334-75481



imkers agenda

5 oktober Dordrecht:

Jaarvergadering van vrienden van de Ambrosiushoeve.

5 oktober Zutphen:

Honingmarkt (Schupstoel).

10, 11, 12 oktober Emmeloord:

Op 200 meter vanaf het overdekte Emmeloordse winkelcentrum ligt het Domeinkantoor op de Deel. Daar organiseren de Koninklijke Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde (N.O.-Polder), het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (I.V.N.), het museum Schokland en de VBBN een tentoonstelling. Verschillende demonstraties en dia-presentaties zullen verzorgd worden. De VBBN sub-vereniging N.O.-Polder organiseert de jaarlijkse honingkeuring volgens de gebruikelijke regels. Indien de honing voor 9.00 uur wordt ingeleverd op 12 oktober dan kan ze na 15 uur weer worden meegenomen. Nadere informatie bij de heer R. van Veldhuijzen in Emmeloord.

12 oktober Wageningen Bijenhuis:

OPEN DAG.

Heeft u de witte omslag van het septembernummer bewaard?

Maar u wilt natuurlijk graag weten wat u kunt winnen als u met deze omslag (uw lot) naar onze OPEN DAG komt?

Wel, de HOOFDPRIJS is een fraaie VIERRAAMSSLINGER!! Daarnaast hebben wij nog een aantal zeer aantrekkelijke prijzen.

Sorry, we gaan die dag geen **haring** maar **honing** proeven (het zetduiveltje speelde ons danig parten).

Een oer-hollands haringkraampje hebben wij dus niet voor u. Wat wij wel te bieden hebben kunt u lezen in de agenda van het septembernummer.

U komt toch ook?

de werkbijeen van het Bijenhuis

25 oktober Leiden:

Sub-ver. Leiden organiseert een forum, voorafgegaan door een inleiding van dhr. J. Duyvetter.

25 oktober Vriezenveen:

Het jubileum van de afdeling maakt dat Vriezenveen de honingkeuring voor de kring Overijssel Oost organiseert.

17 t/m 19 oktober Appingedam:

De honingkeuring en tentoonstelling die jaarlijks in de kring Groningen georganiseerd wordt, vindt plaats in de Pelikaanhal te Appingedam.

De tentoonstelling valt samen met de pluimvee- en konijnen tentoonstelling van de P.K.V. Fivelingo.

Inlichtingen bij R.R. Saal 05960-27519.

2 november Wageningen:

Nascholing Bijenteeltleraren

De afdeling onderwijs van het consulentenschap Bijenteelt organiseert dit najaar een bijeenkomst voor alle leraren bijenteelt met het doel om aanvullende actuele kennis naar het onderwijs over te dragen. De leraren bijenteelt kunnen met de nieuwe informatie op het gebied van de anatomie, fysiologie, bijenziekten, bestuiving, ziektebeleid, etc. die dan gebracht zal worden, hun cursussen voor beginners en gevorderden aanpassen.

Met het organiseren van deze dag vervalt de applicatiecursus bijenziekten, die vorig jaar werd aangekondigd.

In verband met de organisatie wordt U verzocht om zich alleen schriftelijk bij het C.A.D. Bijenteelt op te geven vóór 30 september.

Datum: 2 november 1985.

Tijd: 10.00 uur - 16.30 uur.

Plaats: Wageningen, Laboratorium voor Entomologie, Binnenhaven 7.

2 november Reehorst Ede:

De Stichting tot Behoud van de Nederlandse Bij organiseert een donateursdag in de Reehorst te Ede.

Voor donateurs is de toegang gratis; niet-donateurs betalen f 5,-.

Verdere informatie zie de advertentie elders in dit blad.

5 november Zwolle, 20 uur:

De sub-vereniging Zwolle en de contactgroep voor Biologisch Dynamische imkers organiseert een informatie-avond in gebouw "de Mars", Goertjesweg Zwolle. Een inleiding zal door de heer L. Goedkoop, secretaris van de Stichting tot Bescherming van de Nederlandse Bij, gehouden worden. Vragen over B.D.-aspecten zullen worden beantwoord en materiaal is aanwezig. Verdere informatie P.H.M. Hogeling, Coetstr. 25, 8012 VB Zwolle.

25 januari 1986:

Studiedag onderwijs en Ziektebestrijdingscommissie.

BIJ UW BIJENHUIS

samen bestellen DAT IS PAS VOORDELIJ!!

Vanaf 1 oktober bespaart U als lid 10%, als Uw vereniging ook voor U de imkersbenodigdheden gezamenlijk inkoopt bij het BIJENHUIS.

Het per sub-vereniging inleveren van WAS, ZEGELWAS of OUDE RAAT is uitermate kostenbesparend en wij betalen er nog goed voor ook, of ruilen het om voor KUNSTRAAT tegen een geringe bijbetaling.

In de meeste verenigingen is
gezamenlijk inkopen bij het Bijenhuis
een agendapunt op de eerstkomende ledenvergadering.
In Uw vereniging ook? ? ? ?

BIJENHUIS – WAGENINGEN

Openingstijden:

van dinsdag t/m vrijdag van 9.00 tot 18.00 uur
en zaterdagochtend van 9.00 tot 13.00 uur.

GRINTWEG 273, 6704 AP WAGENINGEN

Telefoon 08370 - 2 27 33 (meerdere lijnen).

Door meer dan 30 Depots

Depot Friesland:

H. Akkerman, Oostenwoldseweg 47,
8421 RP Oldeberkoop, ☎ 05164-439.

Open di, vr, middegg, zat, morgen en na tel. afspr.

Depot Groningen:

Fenna en Ger Postma, Kampenslaan 8,
9626 TE Schildwolde, ☎ 05982-1455.
Open dagelijks, behalve vr. na 12 u.

Depot Onstwedde:

H. Bessembinder, Wessinghuizenweg 18,
9591 VJ Onstwedde, ☎ 05991-1226.

Depot Assen: ('t Herderstasje)

Albert en Henny Koopman, Balloo 20, 9458
TB BALLOO. Open: di-Do-Vr. van 14 - 17
uur, Wo. en Zat. van 10 - 12 uur en op afspraak.
☎ 05924-2976.

Depot Staphorst:

W. Bloemert, Lankhorsterweg 28, 7951 PP
Staphorst, ☎ 05220-52865. Open: ma. en do.
van 18.00-20.00 uur zat. van 8.00-12.00 uur
en na tel. afspraak.

Depot G.J.L. ten Cate:

Vezetstraat 60, 7671 GL Vriezenveen,
☎ 05499-3040.

Depot Enschede:

A.M. Spit, Sternlandweg 21, 7548 BV
Boekelo, ☎ 05428-2703. Open ma, wo, do.
16-19 u., zat. 9-12 u. en na tel. afspr.

Depot Reggeval:

H. J. Haanen, de Hogenkamp 2, 7471 CV
Goor, ☎ 05470-75576.

Depot afd. Gossel:

G.J. Lensink, Deventerweg 4, 7213 EG
Gossel, ☎ 05759-2468.

Depot Achterhoek:

B. Meijerman, Dwarsdijk 6, 7025 CR Halle,
☎ 05736-479.

Depot Noord-Holland:

H.S. Homburg, Velsersdijkweg 165, 1971 ZB
Ijmuiden, ☎ 02550-21530. Open dagelijks
van 13-16 u. en na tel. afspr., do. gesloten.

Depot Rotterdam:

Mevr./Dhr. Schmitz, Molcatensingel 266,
3077 SH Rotterdam, ☎ 010-833944 na tel.
afspraak.

Depot Gouda:

C. Bos, 3e Tochtweg 6, 2841 LM Moordrecht,
☎ 01802-1227, na tel. afspr.

Depot afd. Dordrecht:

W.A. Boevé, Rigelhof 59, 3318 CX Dordrecht,
☎ 078-171216.

Depot „Prommelsluis“ afd. Schouwen-

Duiveland:
C. L. v.d. Wekken, Provincialeweg 5, 4321 SM
Kerkwerve, ☎ 01110-4821.

Depot Walcheren:

Bisschopsstraat 25, 4353 BN Serooskerke,
☎ 01189-1499.

Depot Zeeuws-Vlaanderen:

Iz. de Hullu, St. Jansdijk 10, 4504 PB
Nieuwvliet, ☎ 01171-1458.

K. J. Wolfert, Pr. Mauritsstraat 21, 4571 HB
Axel, ☎ 01155-2720.

Depot Oirschot:

A. Pal, 't Kasteeltje 3, 5688 EN Oirschot,
☎ 04997-2096.

Depot Limburg:

Dhr. G. Bruls, Altaarstraat 26, 6365 AK
Schinnen, ☎ 04493-1255.

Depot Winterswijk:

M.J. Grevers, Miste 4, 7118 WB Winterswijk,
☎ 05435-239.

Depot Flevoland:

Mevr. H. Mulder-Scheepmaker, Boeier
04-58, 8242 CL Lelystad, ☎ 03200-40393.

Open do., vr., 17-19 uur en na tel. afspraak.

Depot afd. Epe:

Coöp. Novaco (Welkoop), Paasvuurweg 7,
8161 CA Epe, ☎ 05780-12317.

Depot Nunspeet:

Th. G. Veenstra, Schaeplanlaan 47, 8072 AR
Nunspeet, ☎ 03412-54037.

Depot Apeldoorn:

J. Kwak, Prinsenweide 15, 7317 BA Apeldoorn,
☎ 055-216461. Open do, vr 18-20 u. en na tel.
afspr.

Depot Boerenbond Neerbosch-Hees:

St. Agnetenweg 63, 6545 AT Nijmegen,
☎ 080-777793.

Depot West-Betuwe:

Imkerij „Lingebij“, Mw. C.E.A. Meissen-
Zuiderwijk, Lingedijk 84, 4196 HC Tricht,
☎ 03455-2438.

Depot Bommelerwaard:

E. Versteeg, 'De kleine tuinier', Polstraat 21,
4261 BP Wijk en Aalburg, ☎ 04164-1475.

Depot Bunnik-Houten:

B. Th. Barten, Koningslaan 23, 3981 HD Bunnik,
☎ 03405-61742.

Depot Hilversum:

Mw. L.J. Beaujon, Oud Loosdrechtsdijk 115,
1231 LS Loosdrecht, ☎ 02158-4104. Open
ma. en wo. van 13.00-19.00 uur. vrijdag en
zaterdag de hele dag.

Depot West-Friesland:

Klaas Verlaet, Ganker 11, 1654 JH Benning-
broek/Nibbixwoud, ☎ 02297-2325.

is het Bijenhuis altijd bij u in de buurt